Stenogrammid

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 13.09.2018, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:01 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Venekeelsete lasteaedade ja koolide üleminek eestikeelsele õppele" arutelu

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Kalle Laanet
Tere hommikust, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu esimese töönädala neljapäevast istungit. Aeg on üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Eelnõusid ega arupärimisi keegi üle anda ei soovi, läheme kohaloleku kontrolli juurde.
Kohaloleku kontroll
Kohal on 65 Riigikogu liiget, puudub 36.

---

1. 10:01 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Venekeelsete lasteaedade ja koolide üleminek eestikeelsele õppele" arutelu

10:01 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme tänase päevakorra juurde. Meil on päevakorras üks päevakorrapunkt, milleks on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Venekeelsete lasteaedade ja koolide üleminek eestikeelsele õppele" arutamine. Annan lühidalt ülevaate, kuidas see arutamise kord välja näeb. Kõigepealt on Isamaa fraktsiooni liikme Viktoria Ladõnskaja-Kubitsa sõnavõtt (kuni 10 minutit), siis küsimused ja vastused (kuni 10 minutit). Järgmine ettekanne on Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktori Hannes Metsa ettekanne (kuni 20 minutit), siis on küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Järgneb Eesti keeleteadlase ja Tartu Ülikooli Narva kolledži dotsendi filosoofiadoktor Mart Rannuti ettekanne (kuni 20 minutit), siis on küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Infoks teile, et Riigikogu liige võib igale ettekandjale esitada kuni kaks küsimust. Peale seda avame läbirääkimised, kus kõigepealt saavad sõna võtta fraktsioonide esindajad ja pärast Riigikogu liikmed. Arutelu lõpetamisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Viktoria, ole hea!

10:02 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Austatud Riigikogu, külalised, meedia vahendusel meid jälgivad huvilised ja valdkonnaeksperdid! Austatud Eesti ühiskond! Tänase olulise tähtsusega riikliku küsimuse teema on "Venekeelsete lasteaedade ja koolide üleminek eestikeelsele õppele". See on teema, mis mängib nagu vana plaat meie poliitilises elus juba üsna pikalt, nii pikalt, et peaaegu iga inimene ühiskonnas on selle valdkonna asjatundjaks muutumas. Isamaa fraktsioon otsustas selle teema tõstatada riiklikult tähtsa küsimusena, sest midagi vähemat see ei ole. Kuna me oleme sel teemal kuulnud aastate jooksul väga palju eksperte, näinud andmeid, lugenud uuringuid ja arvamusi ning jälginud debatte, siis võtan ma täna ette eelkõige poliitilise aspekti, veelgi täpsemalt öeldes riigimehelikkuse aspekti. On aeg öelda välja, mis olukorras me tegelikult oleme.
Ühtne haridussüsteem. On selge, et selles parlamendikoosseisus ei ole sellist erakonda, kes eitaks, et me läheme üle eestikeelsele haridussüsteemile. Selle teema on enne valimisi ette võtnud paljud poliitikud, seda kinnitas oma intervjuus ka peaminister. Seda on tunda ka siis, kui meediat pole ligidal ja

poliitiline arutelu toimub suletud uste taga. Samas on olemas ka tugev poliitiline konkurents, mille raames proovitakse näidata, et ühed on patriootlikumad kui teised. Nii tekivad ka omavahelised teravused. Aga võtame pinged maha. On klaar, et Eesti liigub ühtse eestikeelse haridussüsteemi suunas. Detailidesse, kus kindlasti vaidlemiskohti on, ma praegu ei lasku. Aga mis on riigimehelikkuse tunnus? Tuua tõde välja, teha seda isegi siis, kui see mitte kõigile ei pruugi meeldida, öelda ikka tõde välja, sest valedega ei saa ühiskonda pikalt juhtida. Aga siiski ei avaldata alati tõtt, vaid käitutakse teisiti. Näiteks on tõe ütlemise asemel lihtsam sattuda opositsiooni ja hakata nõudma seda, mida ise pole ära teinud, ja unustada, et ju siis olid mingid põhjused, miks ei tehtud, või rääkida eesti publikule üht juttu ja venekeelsetes meediakanalites hoida teist joont. Tõe väljaütlemine nõuab julgust, julgust öelda ka venekeelsele auditooriumile umbes nii (ma nüüd asetan ennast korraks teise erakonna asemele): meie, olles valitsuserakond ja peaministrierakond, toetame eestikeelset haridussüsteemi.
Lugupeetud haridusminister! Tunnistan, et mul olid suured ootused Mailis Repsi suhtes. Veel paar aastat tagasi töötasime ühes komisjonis ja ma nägin, et ta on haridusvaldkonnas vaieldamatu ekspert. Pean temast lugu. Arvestades tema erakonna valijaid ning tema kui ministri positsiooni, mõtlesin ma, et just see minister suudab ja oskab leida sõnu, et rääkida Eesti ühiskonnas avameelselt ka probleemsetest kohtadest ja valupunktidest seoses selle teemaga ning teha seda sama avameelselt ka vene kogukonnas. Seda siiski ei juhtunud. Nagu ma olen viimastest vastustest aru saanud, ei juhtu seda ka enne valimisi. Minu jaoks on muidugi filosoofiline küsimus, mis on olulisem, kas valimised või sinu kätte sattunud portfell, mis annab sulle just praegu võimaluse lahendada midagi olulist Eesti ühiskonnas.
Mina probleemi keskel: ma arvan, et minul on täna teie ees seista ja sel teemal rääkida tunduvalt raskem kui mõnel teisel siin saalis viibijal. Ma olen Eesti venelane ja tean, mis on vene õppekeelega kool. Mina lõpetasin Lasnamäel Läänemere gümnaasiumi. Ma tean, mis on nende inimeste hirmud ja valupunktid, sest kui ma loen praegu neid sõnu, jooksevad mu peast läbi mitte lihtsalt numbrid, andmed ja argumendid, vaid reaalsete inimeste näod, minu õpetajate näod. Seepärast oskan ma ehk rääkida detailidest ja nüanssidest, aga ka vene koolide inimestest, kes on ka meie inimesed. Samas olen Riigikogu esindajana riigikeele nõukojas ja julgen väita, et lsamaa aseesimehena mõistan hästi ka eestlasi, mõistan, kui oluliseks ja põhjendatult printsipiaalseks see teema on Eesti ühiskonna jaoks muutunud. Mu peast jooksevad läbi ka nende inimeste võimalikud reaktsioonid, valulikud ja põhjendatud. Selles mõttes tajun suurepäraselt, et mu sõnum peab olema lihtsalt aus.
Ning nüüd siis see sõnum. Head eestlased ja niisama head Eesti venelased! Võib-olla ei pruugi see kõigile meeldida. Teemaks on nn vene lasteaedade ja koolide küsimus, mis järsku ja võimsalt enne valimisi jälle esile tõusis. On hea, et see teema tõstatus, ja on halb, et jälle juhtus see vastanduse kaudu. Ma tahan, et seda küsimust lahendataks rahulikult, et inimestele ei tehtaks haiget. Uskuge mind, nii saab!
Esiteks eeldatakse, et kui tõstatatakse vene koolide küsimus, siis on selle põhjus varsti saabuvad valimised. See ei ole kogu tõde, aga ma olen nõus, et valimistel saab rahvalt küsida mandaati oluliste muudatuste jaoks. Selle teema lahkamise käigus tuuakse esile teatud sihtrühmadele meeldivaid teemasid ja otse loomulikult ka meeldivaid seisukohti. Teema on väga vajalik, aga mõlemad pooled on sellele allergilised. Selleks on palju põhjusi, kuid peamine, mida see teema lõpuks kaasa toob, on vastandumine. Mõned poliitikud seda tahavadki, aga mina ei taha, sest vastandumine võib küll tuua poliitilisi dividende, aga samas lõhestada ühiskonda, mis pole enam lingvistikaküsimus, vaid julgeolekurisk.
Teiseks. Mis on mõlema poole inimlik ja põhiline eesmärk? Anda hea haridus oma lastele, tagada neile õnnelik ja edukas tulevik. Ja mis on mõlema poole hirmud? Needki on sarnased. Eestlased tunnevad hirmu eesti keele saatuse pärast, mis on mõistetav, venelased tunnevad hirmu oma lapse identiteedikaotuse pärast ehk siis osaliselt ka emakeele kadumise pärast, mis on samuti arusaadav. Kui hirmudega tegeleda ja neid mõista, mitte võimendada, saab ehk edasi liikuda.
Kolmandaks. Millest poliitikud tavaliselt ei räägi? Vene kogukonnale ei räägita, et argumenteeritud debatt haridusministeeriumi tasemel näitabki, et nn vene kool kui paralleelne haridussüsteem Eestis ei püsi paljude aspektide tõttu: majanduslikel põhjustel, inimeste ja materjalide nappuse tõttu ning seetõttu, et Eesti ühiskonnas on selge surve ühtse, eesti haridussüsteemi suunas. Vaatame nüüd, millest poliitikud eestlastele ei räägi. See on piinlik ja valus tõde, aga Eesti Vabariigis on juhtunud nii, et isegi 60 *versus* 40 süsteemi jaoks ei jätku õpetajaid. Ehk siis siiamaani on mitmes nn vene koolis Potjomkini küla, st sosistades tunnistatakse probleemi. Isegi praeguse süsteemi jaoks oleks kohe vaja

juurde kümneid, kümneid ja kümneid õpetajaid.
Neljandaks, olukorra nüansid on mõtlema panevad. Niikaua, kui poliitikud suurte loosungite abil vaidlevad, otsivad mõlemad pooled lahendusi. Väga paljud vene lapsed juba käivad eesti koolis ja teevad seda ilma suurte loosungiteta. Tõsi on ka see, et mitte iga eestlane ei ole nõus, et ta lapse kooli või lasteaeda tuleb järsku palju vene keelt kõnelevaid lapsi. Ka see nüanss on selline, millest avalikult pigem ei räägita, aga just need nüansid tekitavad trotsi, kui vastandavad loosungid jälle lahti tõmmatakse.
Ma ei ole selgeltnägija, aga siiski ennustan pisut. Ma rõhutan, et see ei ole minu positsioon ja kindlasti ei ole see ka Isamaa positsioon, ma lihtsalt ennustan, kuidas need asjad lähevad. Ennustan, et sõltumata sellest, kas poliitikud hakkavad sel teemal aktiivselt vaidlema või ei tegele selle teemaga üldse, on tulemus vaadeldavas tulevikus täpselt sama. See, kuhu jõutakse, võikski olla kompromiss. Eestis tuleb eestikeelne haridussüsteem, samas jääb pealinna mitu tugevat vene kallakuga kooli. Muidugi peavad ka nende lõpetajad rääkima eesti keelt vabalt, nagu Tallinna Prantsuse Lütseumi, Tallinna Saksa Gümnaasiumi ja Tallinna Inglise Kolledži lõpetajad räägivad vabalt eesti keelt. Mõni tugev vene kallakuga kool jääb ka Ida-Virumaale. Kui poliitikud seda teemat forsseerivad, juhtub see kiiremini, kui nad jätavad selle teema rahule, siis juhtub see pisut hiljem, aga tulemus on umbes sama, sest see on variant, mis võimaldab, arvestades kõiki pragmaatilisi, emotsionaalseid, ajaloolisi ja riiklikke asjaolusid, jõuda praegu enam-vähem kokkuleppele.
Probleemsetest kohtadest. Ma olen veendunud, et poliitiline arusaam siin saalis on üsna sarnane. Nagu ma alguses ütlesin, me liigume eestikeelse haridussüsteemi suunas. Me vaidleksime võib-olla detailide üle. Näiteks, kui kaua võtab üleminek aega, kas seda peab tegema ühtse üleminekugraafiku järgi või pigem teatud linnades kiiremini ja teistes aeglasemalt? Tuleb mängu ka mõiste "ühtne kool". Mis see on? Kas see on siis eesti kool, kuhu tuleb venekeelne laps, või see on kool, mis on venekeelne ja millest me proovime teha eestikeelset?

10:12 Aseesimees Kalle Laanet
Hea ettekandja, teie aeg on lõppenud. Kas te soovite lisaaega?

10:12 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Ei, ma ootan küsimusi ja kasutan vastamise aega võib-olla ka selleks, et jätkata oma tekstiga.

10:12 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Teile on tõesti ka küsimusi. Sven Sester, palun!

10:13 Sven Sester
Aitäh! Lugupeetud ettekandja, ma jagan neid mõtteid, mis te välja tõite. Ma arvan, et täna on probleem, aga kui me oleksime teatavad otsused teinud 20–25 aastat tagasi, siis oleks olukord teine. Me näeme tegelikult paralleelühiskonda, kus kõigepealt on sisuliselt erinevad kultuuriruumid, sotsiaalruumid. Kui tulla majandustasemele, siis me näeme täna, et venekeelses inforuumis elavad inimesed ei ole tööturul konkurentsivõimelised, kuna nad lihtsalt ei oska eesti keelt. Te peatusite pikemalt koolidel. Minu küsimus tuleb pigem lasteaiataseme kohta. Alati on küsimus, millest alustada. Ma tahaks teie käest teada saada, kuidas teie näete, kas me peaksime eestikeelse hariduse andmisel pöörama tähelepanu juba lasteaedadele. Mina ise arvan, et nii peaks olema. Kindlasti ootaks ka teie nägemust sellel teemal, n-ö lasteaiatasemest lähtuvalt.

10:14 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Suur tänu selle küsimuse eest! Ma kindlasti tulen selle teema juurde. Rõhutan, et täna me andsime mõista ka Eesti ühiskonnale, et meie eesmärk on venekeelsete lasteaedade ja koolide täielik üleminek eestikeelsele õppele. Aga enne, kui ma vastan teie küsimusele, ma lõpetan oma kõne, et minu sõnum oleks terviklik. Ma rääkisin probleemsetest kohtadest ja sellest, mille üle võiks vaielda. Ma rääkisin sellest, kas seda üleminekut peab tegema ühtse üleminekugraafiku järgi või pigem teatud linnades kiiremini ja teistes aeglasemalt. Tuleb mängu ka mõiste "ühtne kool".
Kõige raskem on muidugi õpetajate küsimus. Esiteks peaks õpetajaamet üleüldiselt saama taas piisavalt väärtustatuks, et noored tahaksid õpetajaks saada. Ma ei räägi praegu ainult vene koolide õpetajatest,

ma räägin üldiselt. Selleks, et õpetajaamet oleks väärtustatud, ei pruugi piisata ainult palga tõstmisest. Äkki peaks vaatama, mida saab õpetajate heaks, nende heaolu parandamiseks veel teha. Eraldi peaks käsitlema neid õpetajaid, kes praegu töötavad vene koolides. Mis neist saab ja millise rolli leiame ühiskonnas neile? Äkki ei peaks nad uue süsteemi loomise tagajärjel tingimata rakenduseta jääma.
Viimaseks. Viimasel ajal on poliitikasse ilmunud n-ö võtmesõnad ja lööksõnad. Arvatakse, et kui neid oskuslikult kasutada, leitakse see valupunkt, millele vajutades avaneb ühe või teise valija ajukapsel. Sellisteks sõnadeks on näiteks "patriotism", "lojaalsus", "eesti keele kaitse" ja veel mõned. Mina aga väidan, et mitte see ei ole kõige suurem patrioot, kes kasutab masinlikult teile meeldivaid märksõnu, vaid see, kes näeb tulevikus sisulisi ja ebameeldivaid riske ja ütleb, kuidas neid vältida ning püüda leida kokkulepet.
Lõimumine ning keele omandamine algab lugupidamisest teise osapoole ja tema hirmude vastu. Minu soovitused riigimeestele ja -naistele on järgmised. Head kolleegid, ei ole vaja mängida hirmudega, vaid tuleb austada oma valijate hirme. Eesti venelastele tuleb anda kindlustunne, et isegi eesti koolis ei kaota laps oma identiteeti, ei võõrandu oma emast või isast ja oma esivanemate juurtest. Selleks võiks Eesti venelastele eesti koolides pakkuda näiteks heal tasemel vene keele tunde emakeeletundidena ning süvendatud vene kirjanduse ja kultuuri õpet valikainena. Haridussüsteemile tuleb anda juurde õpetajaid. Ning peamine: eestlastele tuleb anda kindlustunnet, et eesti keel säilib läbi aegade. Läbi aegade! Selleks, et see nii jääks, peab märkama puude taga ka metsa. Vene koolide teema on küll vaidlemise objekt, aga eesti keelel on maailmas tunduvalt suuremad väljakutsed. Võiks suunata osa oma poliitilisest aurust ka sinna ja mõelda, kas me suudame välja töötada head õpetamismetoodikad neile, kes alles tulevad siia ühiskonda ja kellel pole meile tuttavat slaavi tausta. Kas eesti keel areneb teaduskeelena, kui teaduse survestamisega ...

10:17 Aseesimees Kalle Laanet

Hea ettekandja, ma korraks katkestan teid. Kas teie kõne on veel pikk? Praegu on küsimuste ja vastuste aeg.

10:17 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Jah, kohe lõpetan. Kas nüüdisaegsed nutiseadmed ja masinad hakkavad tulevikus eesti keeles rääkima? Lingvistiline mets on tunduvalt põlisem kui poliitiline loosung. Me peame sellest kõigest rahulikult ja kindlalt rääkima ning edasi liikuma.
Viimaseks tahtsin ma öelda, et poliitikud peavad tegelema strateegiliste otsustega, mis viivad ühiskonda edasi. Antud juhul on selleks otsuseks ühtne eestikeelne haridussüsteem. Oleme parlamentaarne riik ning nagu ma alguses rääkisin, näib mulle, et peamise suuna üle meil vaidlusi ei ole. Parlamentaarne riik annab suunise ministeeriumile, st haridusministeeriumile, töötada läbi detailid, mille suhtes erinevad erakonnad võivad olla eri seisukohal, ja pakkuda oma ettepanekuid. Ma soovin järgmisele ministrile julgust, ausust ja riigimehelikkust teha seda, milles parlament kokku lepib, ning teha seda hea tahte ja südamega. Sest kui käsitleda seda teemat sõjana, siis me saame kaotajaid, kui aga teha keerulisi asju heatahtlikult ja avatud südamega, siis saame rohkem võitjaid ja võitjateks on Eesti lapsed. Ma palun vabandust, et ma kasutasin nii palju lisaaega! Lihtsalt tahtsin teile nii paljut öelda.
Nüüd lasteaedade kohta. Jah, ka siin oli hästi palju erinevaid arvamusi, oli statistikat, oli andmeid. Kui rääkida oma kogemuse põhjal – ma arvan, et siinkohal on võimalik rääkida ka oma kogemusest –, siis ma ei pelga rääkida oma algsetest hirmudest, millest peamine oli nagu paljudel teistel vene päritoluga vanematel hirm lapse identiteedi kaotamise ees. Kuid ma tõden, et peamine eesmärk oli see, et mu tütar oskaks võrdselt heal tasemel rääkida mõlemas keeles. Ehk mitte mingil juhul ei tahtnud ma, et ta kaotaks vene keele oskuse, aga tahtsin, et ta saavutaks eesti keele oskuse emakeele tasemel. Selleks, et seda eesmärki täita, on oluline alustada varakult suhtlemist teises keeles. Sel juhul laps ei taju, et ta õpib või tõlgib, vaid ta lihtsalt võtab teise keele omaks. Samas tuleb selleks, et laps ei kaotaks emakeeleoskust, võimaldada lapsel rohkelt kasutada ka emakeelt, olgu selleks võimaluseks siis raamatute lugemine, venekeelne teater või lauamängud koos pereliikmetega. Kui laps käib eestikeelses lasteaias, on oluline ka vanemate ehe huvi eesti kultuuri vastu, sest nii antakse mõista, et eesti keeles suhtlemine ei ole kohustus, vaid see on mõnu. Mina käisin koos tütrega nii laulupeol kui ka lipuheiskamisel. Nii Sipsik kui ka Lotte on saanud lapsele oluliseks. Ka kolmanda keelega varakult alustamine on minu soov ja mu lapse iseseisev soov, aga ka Puškin on jäänud meie omaks. Mina sündisin Venemaal, mu laps on sündinud Eestis. Eesti on minu lapse riik. On selge, et eesti keele oskus

on tema tuleviku jaoks oluline. Ma tahan, et ta tunneks ennast selle ühiskonna loomuliku osana. Seda tunnetust on võimalik saada eesti keelt emakeele tasemel osates.

10:20 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, protseduuriline küsimus.

10:20 Jürgen Ligi
Aitäh, hea juhataja! Ma tahaksin teada, kas meil on võimalik ettekandjale küsimusi esitada. Ta pidas maha kaks kõnet, need kumbki ei vastanud tegelikult väljakuulutatud teemale, milleks oli üleminek eesti keelele. Me tahaks sel teemal küsida ja me tahaks ka küsida, miks ta sõitleb anonüümselt kõiki teisi. Mida ta täpselt selle all mõtleb? See siin on tegelikult debatt, selleks on eraldatud aeg, aga siin loetakse kaks korda järjest ette mingisugust teksti, mis selle teemaga kuidagi otseselt ei haaku.

10:21 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Ma võin vastata.

10:21 Aseesimees Kalle Laanet
See oli protseduuriline küsimus. Ma olen mingis osas teiega nõus, härra Ligi. Katsume jääda nendesse raamidesse, mida protseduur meile ette annab. Arto Aas, palun!

10:21 Arto Aas
Aitäh! Peab ütlema jah, et see oli üsna ebaõnnestunud algus sellisele tõsisele teemale. Peaks ikkagi lugu pidama täiskogu saalist ja kehtestatud reeglitest ning andma võimaluse ka küsida. Ilmselgelt oli sõnavõtu stiil minu maitse jaoks liiga dramaatiline. Oleks tahtnud konkreetsust, muu hulgas oleks tahtnud konkreetset vastust sellele, mis ikkagi IRL-is aasta jooksul muutunud on. Kui eelmine aasta tegi Reformierakond ettepaneku minna üle ühtsele koolile ja eestikeelsele õppele, siis IRL-i liikmed väga teravalt ja üheselt ründasid seda ideed, nimetasid seda rumalaks, rappapanekuks ja milleks iganes. Nüüd te siit puldist räägite, nagu te oleksite seda juba eluaeg toetanud. Äkki te kasutate seda viimast minutit või 30 sekundit, et vastata konkreetselt sellele küsimusele.

10:22 Aseesimees Kalle Laanet
Vabandust, enne kui te vastate, ütlen, et esitatud protseduurilise küsimuse tõttu pikendan küsimustele vastamise aega kolm minutit.

10:22 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Ma palun vabandust! Ilmselt ei ole mul nii palju poliitilist kogemust, ma ei arvestanud, et minu kõne võtab nii palju aega. Aga minu sõnum kohe kindlasti ei olnud liiga dramaatiline, niimoodi näen ma neid asju ja niimoodi seisan nende eest. Kohe kindlasti ei vasta tõele, nagu Isamaa oleks mingil moel oma positsiooni muutnud. Me oleme üleminekust kogu aeg rääkinud, me seisame selle eest ja ka praegu me suhteliselt kindlalt ütlesime seda, mida me toetame. Kui tohib, siis ütlen, et mina olen poliitikas olnud vaid kolm aastat, teie olete poliitikas olnud tunduvalt kauem ja tunduvalt kauem on teie erakonnal olnud võimalus näha ka neid nüansse ja detaile. Nii et praegune rünnak on suhteliselt küsitav.

10:23 Aseesimees Kalle Laanet
Mart Nutt, palun!

10:23 Mart Nutt
Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Me elame aastas 2018, mis tähendab seda, et iseseisvas Eestis sündinud inimesed on saanud täisealiseks ja väga paljud neist on omandanud ka kõrghariduse. Ometi on keeleprobleem meil aktuaalselt õhus. Küsin täiesti sinu isiklikku arvamust. Kus tehti viga? Milles on probleem ja mida oleks pidanud näiteks üheksakümnendatel aastatel tegema teisiti? Olukorras, kus keeleseadus on kehtinud ju tegelikult 30 aastat, on eesti keele oskus pehmelt öeldes problemaatiline.

10:24 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Jah, probleem on tõsine, aga ma arvan, et ajalugu on juba ajalugu. Praegu peaks tegelema sellega, mida toob meile tulevik. Ehk kui me praegu ei arvesta riskidega – ei arvesta sellega, kus on valupunktid –, ju siis see teema muutub problemaatiliseks ka tulevikus. Nii et ma pigem keskenduks sellele, et meil on minu arvates olemas enam-vähem ühtne poliitiline arusaam sellel teemal. Nüüd siis võiks võtta ennast kokku, saata selle sõnumi avameelselt nii eesti- kui ka venekeelsele auditooriumile ja keskenduda sellele, kuidas seda teha korrektselt, õigetpidi, nii et kahju nii Eesti ühiskonnale kui ka konkreetsetele inimestele, kes on Eesti ühiskonna loomulik osa, oleks minimaalne.

10:25 Aseesimees Kalle Laanet
Yoko Alender, palun!

10:25 Yoko Alender
Aitäh! Lihtsalt eelkõnelejate jutu n-ö tõestuseks: aastal 2017, kui Reformierakond tõstatas ühtse eesti lasteaia teema, siis Priit Sibul ütles, et Reformierakond läks eestikeelsete lasteaedade ideega tõsiselt rappa. Aga see selleks, väga meeldiv, et nüüd oleme ühes paadis.
Minu küsimus puudutab hoopis seda, et te väitsite, et Keskerakond samuti toetab ühtsele lasteaiale ülemineku ideed, te ütlesite, et me kõik siin oleme ühel meelel. Millele toetudes te seda väitsite? Me oleme mitu korda küsinud sama küsimust haridusministrilt ja peaministrilt, sest nende tegevus Tallinnas tõestab seda, et nad, vastupidi, teevad venekeelsetele koolidele erandeid. Minule on küll jäänud mulje, et kahjuks tahab Keskerakond hoida vene lapsi paralleelühiskonnas ega taha neile hariduses pakkuda võrdseid võimalusi.

10:26 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Teil oli sisuliselt kaks küsimust. Esimene küsimus oli konkreetse artikli kohta. Kuna ma lugesin seda artiklit ja tunnen meie erakonna peasekretäri, siis ma julgen väita, et see teema on kogu aeg olnud Isamaale oluline ja see on meie jaoks printsipiaalne küsimus. Aga on lihtsalt küsimus, kuidas sellega tegeleda. Ma kindlasti ei nõustu sellega, et sellest debatist võiks välja kasvada mingisugune vaidlemise objekt, mis tekitab võõrandumist või vastandumist. Sellega võib-olla see sõnum oligi seotud. Me kuidagi tundsime, et te pigem ei arvestanud neid nüansse, mida peaks selle debati juures arvestama.
Aga selle teise küsimuse kohta ütlen, et no teate, sellepärast minu kõne ilmselt paistiski teie kolleegile nii dramaatiline. Üks asi on see, mida sa näed ja kuuled meedia kaudu ja poliitilistes kõnedes, ning teine asi on see, millest räägitakse siis, kui kaameraid ei ole. Teiseks on oluline ka analüüsida, mis on sõnum venekeelses auditooriumis ja mis eestikeelses auditooriumis. Mul on väga palju küsimusi Eesti erakondadele, kas nad võtavad ennast kokku ja räägivad avameelselt ka vene kogukonnaga. Sellepärast ma oma kõnes rääkisin ka haridusministrist ja mainisin, et ühes intervjuus peaminister tõdes sedasama, millest mina praegu lähtusin. Mina lähtusin eelkõige peaministri positsioonist, mis on jäänud kõlama Eesti meedias.

10:27 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh ettekandjale! Lõpetan küsimuste vooru. Palun vabandust nendelt, kes ei jõudnud oma küsimust esitada.

10:27 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Ka mina palun vabandust.

10:27 Aseesimees Kalle Laanet
Aga ma saan aru, et Urmas Kruusel on protseduuriline küsimus.

10:28 Urmas Kruuse
Austatud juhataja! Minu arvates peaks seda juhatuses arutama. Aeg oli limiteeritud ja ette antud. See, mis praegu juhtus, ei olnud minu arvates juhus, vaid see oli teatud pahatahtlikkus. Ma lähtun ka sellest, kes oli esimene küsija – auväärt Sven Sester. Me ei tohiks saadikutesse niimoodi suhtuda, et puudub debativõimalus. Me peaksime looma pretsedendi või teadmise, et kui järgmisel korral ettekandja

kasutab sellist strateegiat, siis käitutakse samamoodi. Minu arvates peaks seda arutama, et selliseid asju ei juhtuks. Meil on siin saalis olnud tava, et limiteerimata ajaga vastuste puhul on võimalik ka poolelijäänud kõne sõnumit saalile veel ette kanda, aga kui tegemist on väga selgelt ajapiiranguga, ei peaks selliseid asju lubama.

10:28 Aseesimees Kalle Laanet
Jah, ma olen mingis osas teiega nõus. Ausalt öeldes küsisin ka mina juhatajana ettekandjalt, kas ta soovib lisaaega ettekande jaoks, ta seda ei soovinud. Kahjuks ei ole see asi praegu mitte kõige soliidsemalt välja kukkunud. Sven Sester, palun!

10:29 Sven Sester
Ma pean vajalikuks siin ära mainida, et kutsun juhatust üles kutsuma korrale ka Reformierakonna liikmeid. Sellist mõtteviisi olen ma pannud oma 15-aastase praktika jooksul siin parlamendis tähele ka varem, et Reformierakond on n-ö mänginud mingeid oma mänge. Tundub, et see kandus praegu edasi ka küsimustesse. Kutsuge neid kindlasti korrale. See aeg, mis nad siin on olnud, on muutnud nad kalgiks ja arusaamatult kõnekaks.

10:29 Aseesimees Kalle Laanet
Härra Seeder, palun protseduuriline küsimus!

10:29 Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Mul on tõepoolest protseduuriline küsimus juhatusele. Täna on meil päevakorras ainult üks päevakorrapunkt, nimelt seesama venekeelsete lasteaedade ja koolide eestikeelsele õppele ülemineku arutelu riiklikult tähtsa küsimusena. Tavapäraselt on sel puhul antud küsimuste esitamiseks aega 30 minutit, kuigi on olnud isegi neli ettekannet. Mis kaalutlustel otsustas juhatus anda küsimustele vastamise ajaks ainult 10 minutit või 8 minutit lausa, mis on ebaharilikult lühike aeg olukorras, kus on kolm ettekandjat? See ei võimalda paljudel soovijatel küsimusi esitada. Mis kaalutlus see oli, et te sellise lahenduse suurele saalile välja pakkusite?

10:30 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh küsimuse eest! Väidetavalt oli see teie taotlus.
Nii, läheme edasi. Palun järgmisena kõnepulti Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktori Hannes Metsa, kelle ettekanne kestab kuni 20 minutit.

10:30 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle teemaga, mille te olete täna tõstatanud, tegeleme meie iga päev ja vastame küsimustele, mis on ääretult keerulised. Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus on Eesti riigi suurim kool Ida-Virumaal, mis on kokku pandud tema eelkäijatest, mida oli kokku 11. Tekkis kolm kooli, mis asusid Narvas, Sillamäel ja Jõhvis. Aastal 2016 tehti otsus, et need koolid võiksid olla ühtse juhtimise all, ja see otsus viidi ka ellu. Täna võib öelda, et see otsus oli õige, juba sellepärast, et lõpetada konkureerimine ja tekitada Ida-Virumaal õppijatele uued võimalused eriala omandamiseks.
Jah, Ida-Virumaal on probleeme. Kui me räägime sellest, et 30 aastat tagasi oli sündimus Ida-Virumaal 2500–3000 last aastas, siis 16 aasta jooksul on sündimus olnud vastavalt aastale 1050–1100 last. See tähendab ka seda, et koolide arv on optimeeritud ja võimalus õppida Ida-Virumaal on kõikidel sealsetel lastel olemas.
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuses õpib 2350 õpilast. Pooled neist on tulnud meile põhikooli järel, pooled on tulnud keskkooli järel. Kui vaadata seda, millest me täna siin kõik räägime – eestikeelne õpe Ida-Virumaal –, siis väga lihtne vastus on see, et nendest 2350-st on 207 eesti keeles õppivad õpilased, ülejäänud on vene keeles õppivad õpilased. Jah, me õpetame õppeprogrammide ja õppekavade abil neile ka eesti keelt, aga 5–6 ainepunkti ulatuses. Nad õpivad eesti keelt nii eesti keele tunnis kui õpivad eesti keelt ka erialakeelena. Kuid me võime öelda, et see õppijaskond, kes täna meil õpib, eesti keeles õppida ei suuda. Kui me tahame, et meie koolis õppijad oleksid suutelised õppima eesti keeles, siis see õpe peab hakkama varem peale, sest meie ei suuda pärast põhikooli või keskkooli viia õpilast sellisele

tasemele, et ta saaks eesti keeles kõikidest asjadest aru ja suudaks ka selles keeles õppida.
Peale keskkooli tulevad õpilased valivad üldjuhul sellised erialad, mis võimaldavad ka töökohta saada. Jaa, me õpetame kõiki õpilasi vene keeles. Kui vaadata laiemalt, siis me õpetame ka neid õppijaid, kes on jäänud tööst ilma, kes on ametit vahetanud või tahavad lisaeriala. Me võime öelda, et ühes õppeaastas õpib meil ligi 5000 inimest, kes saavad uue eriala. Väga paljud erialad Ida-Virumaal on sellised, et inimene õpib seda vene keeles ja kui ta läheb tööle, siis ta ka töötab venekeelses keskkonnas. Teiste sõnadega, kui õpetada talle eesti keelt, mida ta saab kasutada ainult kas omavalitsuses või poes, siis see õppija ise ütleb, et milleks talle see. Väga paljud ettevõtted võtavad tööle vene keelt oskava õpilase, kui tal on väga head ametioskused. Eesti või inglise keel tuleb juurde juba töö käigus, kui seda vaja on. Kuid ma kordan uuesti: Ida-Virumaal on väga palju ettevõtteid, ka Eesti riigile kuuluvaid, kus töökeeleks on vene keel.
Meie õpetajaskonnas on 180 õpetajat. Nendest, võime öelda, 140 suudavad vabalt anda tunde vene keeles, ülejäänud kahes keeles. Kui me vaatame ka seda, kus nad on hariduse saanud, siis saame öelda, et Vladivostokist Minskini ja Sevastopolist Arhangelskini. See õpetajaskond, kes meil on, saab kogu aeg täiendust, kuid on selge, et eesti keeles või kahes keeles need õpetajad õpetama ei hakka.
Ettevõtjaid, nagu ma ütlesin, huvitavad erialased oskused. Tihtipeale ka ettevõtjad ise küsivad, miks ei anta rohkem erialatunde, miks räägitakse eesti keelest. Me võime öelda, et Ida-Virumaal on keskkond väga suures osas venekeelne. Ka mina viin üldjuhul kooli juhtkonna koosoleku läbi eesti keeles, aga kui on vaja kiirelt ja efektiivselt sõnum edasi anda, siis teen seda vene keeles, siis ei ole mul vaja kaks korda rääkida.
Meie õpilane on tegelikult väga hästi teadlik sellest, et eesti keelt on vaja. Väga häid tulemusi annab see, kui me suudame oma õpilase praktikale saata väljapoole Ida-Virumaad: Olustverre, Kuressaarde, Pärnusse, Võrru. Kui ta satub eestikeelsesse keskkonda, siis tema eesti keel paraneb, üldjuhul on peale seda võimalik temaga isegi teatud lauseid tööst ja õppimisest rahulikult eesti keeles vahetada. Aga ta tuleb koju tagasi ja räägib vene keeles edasi. Väga aitaks kaasa see, kui Ida-Virumaal oleks võimalik rohkem eesti keeles rääkida või eesti inimestega suhelda.
Et anda kutseharidust eesti keeles, on oluline, et meile tulev õppija seda keelt oskaks. Me võime öelda, et me eesti keelt õpetades jagame õpilased seda halvasti, keskmiselt ja hästi oskavateks. Kui nüüd küsida, kas me võiksime neile, kes eesti keelt hästi oskavad, õpetada eriala või mingit osa sellest eesti keeles, siis tegelikult ei vasta see tõele. Õpilane, kes on esimesest klassist või lasteaiast saadik olnud venekeelne, peab hakkama väga tõsiselt vaeva nägema, et saada selgeks ka eesti keel. Kui seda motivatsiooni töökohal ei ole, siis üldjuhul jääb eesti keele tundmine ja rääkimine väga nõrgaks.
Väga tõsine probleem on erialaõpetajatega. Kui õpetada ehitajaid, kokki, infotehnoloogiaspetsialiste, keevitajaid, siis üldjuhul on selleks olemas inimesed, kes on tulnud tööstusest, nad oskavad vene keelt ja teevad seda tööd suhteliselt hästi, aga me peame hakkama juba täna tegelema sellega, et tulevikus oleks meil õpetajaid, kes suudaksid seda tööd teha kahes keeles. Täna me teeme nii, et ühes laboris räägitakse kahes keeles: koduses keeles või emakeeles ja räägitakse ka eriala toetavas eesti keeles. Õpetajate leidmine, kes tahaksid Ida-Virumaale tulla, on suhteliselt keeruline ja väga pikka aega nõudev protsess, sest see on inimeste jaoks väga suur muutus ja väljakutse. Töötada teises keskkonnas on keeruline.
Vaatame neid kolme kogukonda: Narva, Sillamäe ja Jõhvi. Nad on veidi erinevad. Täna me võime öelda, et eestikeelne õpe on ainult Jõhvis. Ei Sillamäel ega Narvas me eesti keeles õpetada ei saa, sest õppijaid ei ole. Veel tuleb mõelda sellele uuele tendentsile, mis sel aastal tekkis, et kuna Tallinnas on töökohti, siis püüavad väga paljud lastevanemad tuua oma lapse peale põhikooli Tallinnasse ja seal ka töökoha leida. Ka töökohtade probleem on Ida-Virumaal olemas. Jah, me võime öelda, et *ca* 5000 inimest õpib meil igal aastal ja nad saavad endale eriala, aga nad teevad seda vene keeles. Ainult 200 neist teeb seda eesti keeles. Jah, meil on üks grupp Viru vanglas, me õpetame eriala ka Viru vanglas ja seal on ka üks eestikeelne grupp, seitse õpilast, ülejäänud on venekeelsed.
Vaatame, mis juhul olukord muutuks. See muutuks, kui õppima tulija saaks eesti keelest aru juba siis, kui ta õppima tuleb. See protsess võtab nähtavasti 10, 15, võib-olla ka 20 aastat aega. Kui me teeksime seda, mida on ka teised riigid kasutanud, et pärast õppima tulekut õpetatakse inimestele kõigepealt üks aasta keelt ja tehakse sotsiaalsete oskuste test, siis see võib-olla annaks tulemusi. Kui meie haridussüsteemis on kõigil selge nägemus sellest, kuidas eesti keelt õpetatakse, kas teise või kolmanda keelena, siis peaks see olema kõikidele selge ja arusaadav. Ma võin teile öelda, olles 2014. aastast saadik töötanud Ida-Virumaal: ei ole neid inimesi, kes eesti keelt õppida ei taha. Ainuke asi on selles, et

nad käivad koolitusel ära – me teeme väga palju tasuta koolitusi –, lähevad koju ja räägivad vene keeles edasi, neil ei ole kellegagi eesti keeles rääkida. Aitaks ka see, kui me suudaksime koolitada õpetajaid, kes suudavad kahes keeles tundi anda. Meil neid on ja nende tunnid on väga efektiivsed. Järelikult saame öelda, et täna on Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus praktiliselt vene keeles õpetav kool ja me tahame muutuda, aga see on aega nõudev protsess. See nõuab ka seda, et meile tulevad õppijad oleksid motiveeritud õppima eesti keeles. Kolmas asi on see, et vajadus eesti keelt kasutada, eriti Ida-Virumaal, kasvaks. Ma arvan, et see võtab aega. Väga hea oleks, kui 15 aasta pärast oleks Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuses 200 venekeelset ja 5000 eestikeelset õppijat. Aitäh!

10:46 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Mets! Teile on ka küsimusi. Sven Sester, palun!

10:46 Sven Sester
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja, hea oli kuulata teie ettekannet. Päris mõtlema panevad numbrid. Te ütlesite, et teil on üle 2300 lapse ja 207 neist õpib eesti keeles. Ma arvan, et see on päris mõtlema panev. Eks küsimus olegi selles, nagu te ise ütlesite, et peaks olema eeldus juba varem eesti keele omandamiseks. Kui seda ei ole omandatud, siis tekivad koolis hiljem sellest automaatselt teatavad järelmid. Aga ma juhin tähelepanu õpetajatele. Kui õpetaja ei oska õpetada, siis on õpilasel raske õppida. Mul on teile küsimus, arvestades ka regionaalset spetsiifikat. Ida-Virumaal on muukeelse elanikkonna n-ö tihedus tunduvalt suurem, võrreldes ülejäänud Eestiga. Milliseid pingutusi teie haridusasutuse juhina teete oma õpetajate eesti keele taseme tõstmiseks? Kas teil on selleks üldse mingid hoovad olemas ja kui on, siis mida te olete teinud? Kas on olemas mingid riiklikud programmid või mingid muud võimalused?

10:47 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Täna saab öelda ainult ühte asja: igal aastal saavad meie õpetajad nii Eesti riigi kui ka meie kooli kulul eesti keelt õppida. Seda saavad õppida õpetajad ja teised kooli töötajad, sest kõik need, kes koolis töötavad, peavad eesti keelest aru saama. See lõpeb eksamiga, nii et me teeme ikkagi eksami. Võime öelda, et väga paljud A-d hakkavad B-ks muutuma. Aga ta saab keele selgeks sel tasemel, et ta suudab minuga rääkida, kuid ega ta eestikeelset tundi anda ei suuda.

10:48 Aseesimees Kalle Laanet
Olga Ivanova, palun!

10:48 Olga Ivanova
Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mina pigem kasutan seda võimalust, mida ei antud eelmise esineja puhul: ma väljendan oma arvamust selle ettekande kohta. Hoolimata kogu lugupidamisest Viktoria vastu, ütlen, et me tulime ikkagi arutama väga olulist, väga sensitiivset, väga emotsionaalset teemat, aga keegi ei räägi lahendustest, kõik esinevad loosungitega ja väljendavad emotsioone ning räägitakse natukene sellist lapsejuttu. Teid ma kindlasti tänan selle ettekande eest, sest teie olete praktik, teie räägite sellest, mida te iga päev näete, te räägite nendest, kellega te koos töötate. Mina pigem küsin, mispärast 27 aastat tagasi keegi ei mõelnud selle peale, mitu vilistlast peab siis tulema, ma ei tea, Tallinna Ülikoolist või Tartu Ülikoolist, et tagada õpetajate varu meie koolides, lasteaedades ...

10:49 Aseesimees Kalle Laanet
Ma tuletan meelde, head kolleegid, et meil on protseduuriliselt ka läbirääkimised ette nähtud ja te saate siis rääkida. Praegu on küsimuste ja vastuste aeg. Aitäh! Palun vastake!

10:49 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
See oleks väga hea, kui meil oleks koht, kust me saame õpetajaid praktikale võtta ja nendega tööd teha. Täna me erialaõpetajaid ostame ettevõtjatelt üle, meil ei ole muud valikut. Sellepärast, et kui ehitaja, keevitaja, CNC-pingi operaatori eriala õpetajat ei ole, siis me laseme selle töö ettevõttel ära teha või tuleb ettevõttest meile spetsialist ja viib selle tunni läbi või me koolitame oma töötajaid ettevõttes.

10:50 Aseesimees Kalle Laanet
Märt Sults, palun!

10:50 Märt Sults
Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja, tänan ettekande eest! Aga kuidas te kommenteerite näiteks sellist silti, mis on kooliukse peal? See kool, mille ukse peal see silt on, on Kiviõli Vene Kool. Silt on selline: "Vene kool. Lahtiolekuajad: 8.00–16.00." Selle sildi sain ma oma kamraadide käest Kiviõlist ja juures oli kiri, kus öeldi, et Kiviõli Vene Koolis on segadus, keegi mitte midagi ei tea ning keegi ei oska ka öelda, millal miski toimuma hakkab, sest koolil direktor puudub ja kõik on bardakk. Trennis, kus on vene ja eesti lapsed segamini, seal saab keelepraktikat ja kõike muud, luuakse sõprussidemeid ja kontakte ning tekibki see kooslus – see võimalus on ära võetud. Mis teie praktikuna arvate? Mina olen ka praktik, ikkagi õpetaja. Mis te arvate sellest, kui vene kooli uksel on silt, et kella neljast on kool kinni ning ühist tegutsemist ja huvitegevust ei toimu?

10:51 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Seda peab küsima Kiviõli linnalt. Aga see on muidugi naljakas. Meie kooli uksed on lahti kogu aeg. Kuna me oleme riigikool, siis ka kõike seda, mis puudutab huvitegevust, oleme alati võimaldanud oma koolis teha, on see siis teater, tantsuring või spordisaalis käimine. Kuna meil on ühiselamu, siis me majutame ka kadette, kes on politseis või vanglas tööl. Loomulikult on võimalik käia jõusaalis, kasutada meie muid võimalusi, mis annavad vabale ajale sisu. On veel üks asi, mida me teeme: me pakume hommikuti meie õpilastele putru. Muuseas, see on väga populaarne.

10:52 Aseesimees Kalle Laanet
Jaak Madison, palun!

10:52 Jaak Madison
Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud ettekandja, ma tänan teid selle ettekande eest! Aega on küll vähe küsimuse esitamiseks, kuid ütlen, et teie kõne esimesest poolest tuli välja tõdemus või nentimine, et ei olegi justkui mõistlik õpetada aineid ja erialasid eesti keeles, kuna kohalikud ettevõtjad ei taha neid eesti keelt rääkivaid lõpetajaid. See on minu meelest jällegi väga lühinägelik, ka riiklikult võttes, sest see piirab neid inimesi kokkuvõttes tööturul, põhimõtteliselt on neil võimatu minna tööle kas Paidesse, Võrumaale või Tallinnasse, kus nõutakse eesti keele oskust. Kuid minu küsimus on see. Te ütlesite väga õigesti, et teil on vaja õpilasi, kes juba sinna kutsekooli tulles oskavad eesti keelt. Ehk probleem algab peale lasteaiast, algkoolist, põhikoolist, kus on see ettevalmistusperiood. Kas te tunnistate või nendite fakti, et riiklikult on viimase 20 aasta jooksul küll palju räägitud, kuid vähe tehtud selleks, et need õpilased oskaksid eesti keelt juba gümnaasiumisse või kutsekooli minnes?

10:53 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
See on väga loogiline, sest kui meile tuleb vene keelt oskav õpilane, siis me õpetame talle eriala ja käitume nii, nagu õppekava seda ette näeb. Nüüd on õpilases endas kinni, kas ta õpib rohkem eriala või tegeleb keelega, või on siis ka riiklikult reguleeritud, kuidas me peale põhikooli või keskkooli eesti keelt õpetame. Jah, see on kurb, et meie õpilased ei oska eesti keelt. Ma olen oma õpilastele öelnud, et kui nad ei oska peale vene keele ka eesti keelt, siis on väga keeruline tööd saada. Täpselt samuti võib öelda eestlastele, et kui nad tulevad Ida-Virumaale tööle ega oska vene keelt, on väga keeruline tööd saada.

10:54 Aseesimees Kalle Laanet
Heljo Pikhof, palun!

10:54 Heljo Pikhof
Aitäh! Kõigepealt tänan suurepärase ja huvitava ettekande eest! Räägime keeleoskusest. Keeleoskus saavutatakse ju aastatega ja kinnistub eelkõige keelekeskkonnas. Aga minu küsimus teile on see: mis meelitaks Ida-Virumaale eesti emakeelega lasteaiaõpetajaid ja kooliõpetajaid, et lapsed juba varakult saaksid õige eesti keele selgeks?

10:54 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Ma arvan, et neid võimalusi on palju. Üks neist on see, mis toimus käesoleva aasta suvel. "Kremli ööbikuid" tuli vaatama ju 25 000 inimest üle Eesti. Ma olin ise sellega seotud, kuna meie õpilased aitasid seda etendust teha juuksurite ja muude töötajate poole peal. Väga paljud inimesed sattusid Narva ja Ida-Virumaale üleüldse esimest korda peale seda, kui Eesti taasiseseisvus. Nii et on vaja rohkem anda võimalust näha, et Narva on Eesti. Minu käest küsiti, kui ma Ida-Virumaale tööle kandideerisin, miks ma seda teen. Kordan otsesõnu siin saalis seda küsimust, mis kõlas väga halvasti: miks ma Venemaale tööle lähen? Ma olen alati vastanud, et minu teada Pada jõgi ei ole piirijõgi, vaid Narva jõgi on täna piirijõgi.

10:56 Aseesimees Kalle Laanet
Toomas Jürgenstein, palun!

10:56 Toomas Jürgenstein
Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja, samuti tänan ettekande eest! Praktiliselt asju tundva mehe ettekannet on alati hea kuulata. Mul on nüüd niisugune küsimus. See on loomulik, et õpilaste keeleoskus paraneb eelkõige keelekeskkonnas. Te kõnelesite ka, et väga hea, kui mõned õpilased saavad praktikale kas Paidesse, Tartusse või kuhugi veel, ütleme, et Pärnusse. Aga kui suur võiks protsendi poolest olla kõigi õpilaste seas niisuguste õpilaste hulk, kellel see võimalus on?
Ma ikkagi mahutan teise küsimuse ka siia. Ma saan aru, et te olete 2014. aastast Ida-Virus. Kas selle aja jooksul on eesti keele koha pealt midagi muutunud õpilaste hulgas? See aeg ei ole pikk, aga just selle aja jooksul.

10:57 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Aitäh! Ma hakkan tagantpoolt peale. Jah, on küll. Kui me varem ütlesime "*dobroje utro*", siis nüüd ütleme "tere hommikust". Üldjuhul, kui õpilasega rahulikult rääkida, siis ta saab aru. Jah, ta ei saa kunagi aru, kui ta on teinud mingit pahandust, näiteks suitsetanud vales kohas, siis ta aru ei saa, aga ma muidugi kohe tõlgin selle jutu. Võib öelda, et suhtumine eesti keelde on positiivne. See kogemus on mul olemas.
Aga mis oli esimene küsimus? (Hääl saalist: "Kui palju neid on?") Kui me vaatame üldist mahtu, siis 10–15% õpilastest saaksid minna. Ma ei räägi Tartust ega Tallinnast, ma räägin nendest kohtadest, kus on võimatu rääkida vene keelt, just sellistest konkreetsetest, korras eesti linnadest ja küladest.

10:58 Aseesimees Kalle Laanet
Mart Nutt, palun!

10:58 Mart Nutt
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Minu hinnangul algab keeleõppes üks päris suur probleem Ida-Virumaal põhikoolidest. Põhikooli lõpetavad õpilased ei valda piisavalt eesti keelt. Teatavasti on põhikoolid munitsipaalalluvuses. Milles on siin probleem ja milles võiks näha lahendust? Kas on tunda koolide juhtkondade või omavalitsusjuhtide vastuseisu sellele või vähemalt ükskõiksust selle vastu? Kas seda olukorda ei ole võimalik muuta paindlikult ja valutult? Me oleme tegelikult ju õige pea – vaatame ka arenguid õpetajakoolituses – olukorra ees, kus eriti just venekeelsete õpetajate vanus on suhteliselt kõrge. Ühel hetkel võib tekkida olukord, kus õpetajad ja õpilased ei saa enam üksteisest aru. Kuidas seda lahendada?

10:59 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Ma arvan, et põhjus on mugavus. Selles mõttes, et kui ma pean arenguvestlust oma õpetajaga, siis ta uhkusega ütleb, et ta on 35 aastat õpetanud, ja kui mina selle peale ütlen, et vestleme nüüd eesti keeles edasi, siis tema ütleb, et oi-oi-oi, see eesti keel on mul veel kehvavõitu, ma pean õppima. Ma ütlen talle siis, et sa oled 35 aastat olnud õpetaja, ütle mulle, kuidas sa motiveerid õpilast keeli õppima, kui sa ise 35 aasta jooksul oled selle asja unarusse jätnud. Vastust ei tule. Ma arvan, et õpetajate uus põlvkond viib selle vana mugavuse ära. Väga hea on ju õpetada nii, nagu sa oled kogu aeg õpetanud. Saveljevi füüsikaõpik on kogu aeg Saveljevi õpik, aga on olemas hoopis teistsuguseid, väärtuslikumaid ja huvitavamaid õpikuid.

11:00 Aseesimees Kalle Laanet
Raivo Põldaru, palun!

11:00 Raivo Põldaru
Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Ma sain aru, et eesti keele õpe teie koolis on vist mõeldud nagu rohkem tuleviku jaoks ja suhtluseks eesti keskkonnas, koolitöö on ikkagi venekeelne. Mis te arvate, kui kauaks seda venekeelset õpet teil veel jätkub? Probleem on nii lastes kui ka õpetajates. Võib-olla laste probleem laheneb ehk isegi mingil määral kiiremini kui õpetajate probleem, kes ei ole ju suutelised eesti keeles õpetama. Mis te arvate? Kui kaua teie koolis selline olukord veel jätkub? Kas on üldse lootust, et teie kool saab eestikeelseks kooliks?

11:00 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Ma arvan küll. Sellepärast, et need õppijad, kes täna tulevad keskkonnast, kus nad on õppinud eesti keelt, oskavad seda. Jah, me õpetame eesti keelt oma õpilastele 150 või 130 tunni ulatuses. Seda on vähe. Aga me õpetame vene keeles täpselt nii kaua, kuni meile tuleb venekeelseid õppijaid. Kui tulevad eestikeelsed õppijad, siis me oleme võimelised õpetama ka eesti keeles. Ma arvan, nagu ma juba ütlesin, et see suurusjärk on 10–20 aastat, siis me suudame rääkida rohkem eesti keeles kui vene keeles. Kui me seda ise tahame.

11:01 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

11:01 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja, aitäh konkreetse ja selge ülevaate eest! Lähen nüüd tagasi praktikavõimaluste juurde. Kas kõik need praktikakohad selles eestikeelses, ilusasti korrastatud külas või linnas peab kool ise otsima? Kas siin on riigi tugi olemas või on see praegu puhtalt kooli mure? Teiseks, seesama huviharidus. Kas ja kui efektiivselt te suudate praegu kasutada huviharidusringide võimalusi keeleõppeks? Kas ringide juhendajad on põhiliselt venekeelsed ja ka see võimalus tegelikult jääb koolis nagu veidi lahjaks?

11:02 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Me võime öelda, et kui on olemas inimene, kes seda asja veab, on ta siis eesti või vene keelt kõnelev, siis me laseme tal seda selles keeles teha. Me võime ka omale tuhka pähe raputada, sest jah, eestikeelne kohvik töötajate jaoks on meil tõesti olemas, aga õpilastele meil niisuguseid eestikeelseid ringe ei ole. Meil on olemas need ringid, kus käivad eestlased ja teevad oma asju. On ka spordiringid, kus käivad kõik lapsed koos, aga on ka puhas vene teatriring. Mis seal salata, käidi Kingissepas teatrifestivalil ja toodi esikoht ära, nii et nad teevad oma tööd südamega. Kusjuures käidi kogu aeg meie riigi atribuutikaga ringi, nii et nad on meiemeelsed, mis sest, et venekeelsed.

11:03 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, palun!

11:03 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets
Vabandust! Praktika koha pealt ka seda, et praktika on Eesti riigil kinni makstud. Aga nad otsivad koha ise ja meie aitame, kui nad ise ei leia.

11:03 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, palun! Vabandust! Palun mikrofon Jürgen Ligile!

11:03 Jürgen Ligi
Aitäh! Austatud ettekandja! Me oleme siin üsna kimbatuses. Üks erakond on tõstatanud teema ja sõnastanud selle ning kutsunud ettekandjateks – ma vist ei eksi – oma erakonnakaaslased. Teie ei ole võib-olla päris õige vastaja, aga meie häda on, et me tegelikult ei saanud mitte midagi teada Isamaa plaanist, kuidas see üleminek eestikeelsele haridusele võiks toimuda. Me teame, et nende fraktsiooni

esimees on öelnud, et see plaan, et on mingi eestikeelne õpe isegi lasteaias, on rappa läinud idee. Kutseharidus ei ole kindlasti kõige lihtsam teema ega ka kese siin. Teie olete kutseharidusest. Proovige siis Riigikogu liikmetele sõnastada oma erakonna plaan üleminekuks eestikeelsele haridusele. Mis see praegune seis on?

11:05 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets

Aitäh! Ma pean ütlema, et ma erakonna plaani ei tea, kuna ma olen tegelenud oma tööga Ida-Virumaal, aga ma võin öelda oma isikliku seisukoha. Mida varem me hakkame eesti keelt õpetama, seda lihtsam meil tulevikus on. Õpetame eesti keelt ja eesti keeles, jah.

11:05 Aseesimees Kalle Laanet

Jaak Madison, palun!

11:05 Jaak Madison

Aitäh, istungi juhataja! Austatud ettekandja, mul on küsimus teile kui praktikule. Te ju iga päev tegelete laste või noortega, kes tulevad venekeelsetest peredest ja kelle põhiline keel on vene keel. See on võib-olla minu subjektiivne hinnang või arvamus, kuid mulle on jäänud mulje, et need noored räägivad teise keelena palju paremini inglise keelt kui eesti keelt. Tihti on see mentaalsus või mõttelaad, mida antakse ka perekonnas edasi, selline, et milleks seda eesti keelt vaja on, sest sa töötad kas kodukandis Ida-Virumaal või lähed hoopis piiri taha, kus on vaja inglise keelt. Kas mu tunnetus peab paika? Mis on see teie n-ö töökeskkonnanägemus õpilaste pealt? Kas see on niimoodi ja mis võib siin probleem olla? Kas on mingeid muid vajakajäämisi, mida tuleks tegelikult riigil ära teha, et suurendada eesti keele autoriteeti või prioriteetsust võrreldes inglise keelega, mis praegu tundub olevat eesti keele ees domineeriv?

11:06 Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse direktor Hannes Mets

Aitäh! Minu kogemus on see, et nendel õppijatel, kes oskavad inglise keelt, on juba olemas siht kasutada võimalust töötada üle Euroopa Liidu. Jah, on neid õpilasi, kes ütlevad, et mille jaoks meile eesti keel. Ka minu juures on nad käinud, aga üldjuhul tuleb see lihtsalt ära seletada. Mul on lihtne näide. Viis poissi, kõige pikem oli härra Aegi pikkune, ülejäänud olid veidi lühemad, aga mina olin neist kõige lühem. Kõige pikem küsis, mille jaoks meile eesti keel. Ma palusin teha neil ainult üht asja. Küsisin: "Kas te tõsiselt räägite?" Ta ütles jah. Ma ütlesin: "Võtke valge paber ja kirjutage avaldus, et me ei soovi enam õppida eesti keelt, meil ei ole kunagi soovi teha karjääri ja me ei taha kunagi saada rohkem palka kui miinimumpalk." Mitte ükski ei kirjutanud seda avaldust. Nad ütlesid: "Võib-olla tõesti on teil õigus, aga meile pole keegi niimoodi seletanud." Kõik juhtumid on erinevad. Üldjuhul on nende õpilaste protsent väga väike, kes ütlevad, et eesti keelt vaja ei ole. Aga inglise keel on rahvusvaheline keel, seda õpivad nad kõik ka tunnis.

11:07 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud Hannes Mets, suur tänu ettekande ja küsimustele vastamise eest! Palun järgmiseks kõnetooli Eesti keeleteadlase, Tartu Ülikooli Narva kolledži dotsendi filosoofiadoktor Mart Rannuti!

11:08 Filosoofiadoktor Mart Rannut

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Annan väikese ülevaate, millised võimalused on eestikeelsele õppele üleminekuks. Ütlen kõigepealt, et see üleminek on reaalne ja sellega saab Eesti riik hakkama.
Eesmärk on see, et meil elu ikka paremaks läheks. See tähendab, et eesti keele õpe ei ole asi iseeneses, vaid see on tarvis viia n-ö ühiskonnale vajalikule tasemele, tagamaks Eesti ühiskonna jätkusuutlik ja konfliktivaba areng eesti keele ruumis. See ei tähenda, et kõik õpiksid ühepalju, igaüks õpib vastavalt vajadusele, aga miinimum peab olema ühtne sotsiaalne võrgustik, ühtne suhtlusruum.
Fookus, kui me võrdleme Eestit teiste maadega, on üldiselt alati põhikoolil. Põhikool on tüüpiliselt kohustuslik osa haridusest (jätame nüüd Aafrika kõrvale). Eestis on selline eripära, et meil on ka väga hästi väljaarenenud lasteaedade võrgustik. Mõnel maal on lasteaed n-ö liidetud põhikooliga. Aga põhikool on see, mis sotsialiseerib, see on see nn teisene, sekundaarne sotsialisatsioon ühiskonnas ja

see meil ei toimi. Just siin on muudatust tarvis. Aga et see muudatus hakkaks tööle ilma suuremate kriuksumiste ja häireteta, on meil tarvis rõhk panna samal ajal ka lasteaiale. Just need kaks asja. Muu, ma ütleksin, on profülaktika. Siiani on meil toiminud see asi vastupidi: me toodame praaki, siis läheb rahvas tööle, ja tuleb välja, et ühel osal ühiskonnast on sein ees. Ja see ei sobi mitte. Me toodame igal aastal n-ö ligi 3000 pead praaki ja seda me, nagu me näeme, ei ole olnud suutelised parandama. Muidugi tuleb tegelda kõikide tasanditega. Lisaks põhikoolile on lasteaed. Nagu ma ütlesin, see on see sissejuhatav, eelnev töö, et ei tekiks probleeme. Gümnaasiumiga on meil väga imelik asi: meil on kaks eestikeelset gümnaasiumi, ühes saab eesti keeles asjad selgeks, teises ei saa, selles, kus õpivad edasi vene koolide õpilased. Siis on meil huviharidus, mis on ka millegipärast segregeeritud. Ma tean mitut juhtumit, kui eestlasele on öeldud, et rohkem kohti ei ole ja sina mängid jalgpalli vene keeles. Sellised asjad on väga imelikud. Üks soomlane, muide, tahtis oma last panna jäähokitrenni. Siis tuli välja, et enne õppigu laps vene keel ära.
Nii. Meie siin kümbleme – mitte küll eriti efektiivselt –, aga peame meeles pidama, et see kümblus on meil topeltkümblus, nimelt keelekümblus ja ka meelekümblus. Kui üks komponent on puudu, siis see asi ei toimi. Seega, meil on kohustus keelt õpetada, see on konkreetselt riigi kohustus. See kohustus, muide, väljendub inimõigustes. Ma ei hakka inimõiguste definitsiooni tooma, kõige lihtsam on inimõigustest aru saada nii, et see on see, mis on konkreetselt riigi kohustus, inimene ei pea hakkama kohtus selle üle vaidlema.
Nii, see meelekümblus, vaat see on see liikumine segregatsioonist integratsioonini. Siin on kolm komponenti: teadmised, hoiakud, käitumine. Ma olen harilikult selle selgitamiseks toonud näite anekdoodi rääkimise kohta. Keegi räägib anekdoodi, kõik naeravad, üks ei naera. No miks ta ei naera? Üks põhjus võib olla muidugi see, et ta ei saa aru sellest keelest, milles räägiti. Teine võimalus on see, et talle ei ole see asi naljakas, tema hoiakud on teised. Ja kolmas põhjus võib olla see, et tal on kangesti naljakas, aga kuidas ta nüüd vanemate inimeste juuresolekul äkki naerab, või kuidas naine naerab meeste juuresolekul. Need on need käitumishoiakud. Täpselt samamoodi on ka meie integratsiooniga: see kolmikkomplekt peab toimima koos. Me ei saa võtta kuskil koolis õpikut lahti ja hakata meelsust õppima, et loeme selle läbi ja siis keegi tuleb klassi ette vastama meelsuse kohta, ükskõik, kas see on ajalugu või midagi muud. Nii ei kujunda me hoiakuid ega käitumist.
Räägime praegusest õppekavast. Õppekava on a ja o, mis määrab ära, kes ja milliste teadmistega meie koolist välja tuleb. Kõigepealt, kooliastmed. Siin me näeme eesti keele nõudeid. Vaat need eesti keele nõuded on ennekõike ebapiisavad. Kolm aastat me õpime, et jõuda A1-ni. Tegelikult on A1-ni jõudmiseks tarvis kolme kuud, mitte rohkem. A2-ni jõudmiseks ei ole tarvis rohkem aega kui üks aasta. B1-ni jõudmiseks on vaja umbes kolme aastat, meie õpime üheksa aastat. Ja põhjus: me õpime ebaefektiivselt. Kolme aasta peale on n-ö ühe nädala sees ette nähtud kuus tundi eesti keele õpet (ma räägin esimesest kooliastmest). See tähendab, et need kuus tundi jaotatakse kolme klassi peale ära: esimeses klassis on kaks tundi, teises kaks tundi ja kolmandas kaks tundi. Iga keelemetoodik ütleb teile, et algastmes pole võimalik õppida, kui iga päev ei ole ühte tundi. See tagaks selle, et lapsed saavad aru. Aga meie ikka niimoodi pipetiga anname seda eesti keelt, et äkki saabki selgeks.
Teine punkt. Meie muretseme väga, et saaks vene keele selgeks. Kui me loeme õppekava, siis me näeme, milline on see eesti keele oskus, mida me nõuame. See on selline teoreetiline variant, millel praktikaga ehk suurt tegemist ei ole: suhtleb eesti keeles igapäevastes suhtlusolukordades, pärast üheksat talve koolis käimist oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke. Praegu ei oska gümnaasiumilõpetajadki seda teha, aga meil on põhikooli õppekavas ette nähtud, et selline peaks eesti keele oskus olema. Tegelikult seda muidugi ei ole. Võib öelda, et umbes pool jõuab sellele tasemele või selle lähedale ja pool ei jõua. See kehtib nii põhikooli kui ka gümnaasiumi lõpetamise kohta. Ma ise kipun oma armsat suve veetma ikka sisseastumiseksamitel ja siis ma näen, milline see keeleoskus on. Üks asi on, jah, see, mis on õppekavas, teine asi on see, mis tuleb teise inimese suust. Need kaks asja ei lähe kokku. Aga meie muretseme just vene keele pärast. Vaatame, mida siis vene keeles nõutakse näiteks vene põhikooli lõpetajatelt: väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ja selgelt, analüüsib keeletasandite ühikuid, oskab analüüsida teksti sisu, loob tüübilt, stiililt ja žanrilt erinevaid suulisi ja kirjalikke tekste jne. Mina eeldaksin, et seda nõutakse eesti keele oskuse puhul. Kõik muu, see, mis käib vene keele kohta, võib olla niimoodi, et me toetame kodukeelt. Meil on see mõtlemine kuidagi tagurpidi.
Nii. Probleemid keeleõppes. Miks meil see asi tagurpidi on? Kõigepealt, meie keelepoliitika ja keelekorraldus on väheteaduslik. Meil on küll ports lõimumiskavasid ja meil olid rahvastikuministrid. See oli see tüüpiline tegevus, et võeti tublid erakonnakaaslased ja sõbrad tööle ja siis tehti midagi, aga ...

Ma ei tahaks halvasti öelda, ma jätan ütlemata. Siis on terve rida arengukavasid tekkinud. Kui teadlased neid loevad, siis nad ei saa aru. Kõige hullem asi juhtus meil eesti keele arengukavaga. Viimane arengukava oli aastate 2011–2017 kohta. Koostati uus projekt, uus eelnõu, ja siis ütlesid keeleteadlased, et ei, igasugust prahti ei ole me ka ikka nõus toetama. Ja olemegi ilma arengukavata, praegu on käes aasta 2018. Nii et polegi nagu midagi arendada.
Teine küsimus on muidugi omavalitsuste – kuidas ma nüüd jälle viisakalt ütlen? – sellised poliitmängud. Eriti Tallinnas ja Narvas, kus täpselt ei ole aru saada, mida seal ikkagi täpselt tahetakse. Eeskätt see viimane projekt Tallinnas, kus nähakse ette, et vähendame eesti keele õpet ja siis jõuame sellega eesti keele oskuse kõrgtasemele välja. Selle jaoks anti kohe rohkesti raha, ei olnud tarvis ei mingeid teadusanalüüse ega muud.
Võimustruktuur, autoritaarsus koolides ja lasteaedades, mis seda asja mõjutab. Sinna n-ö siseringi ei pääsegi hea keeleoskusega inimene. Narvas on küllalt esinenud seda, et tahab eestlane tööle minna, paberid on olemas, ta on tubli õpetaja, aga ei lasta, kohti ei ole. Selge ka, sest et ega keegi ei taha töötuks jääda. Siis ongi niimoodi, et jätkatakse ikka vanas stiilis.
Muidugi läbipaistmatus ja nõrk järelevalve. Paar aastat tagasi saadeti mulle Hollandist üks magistrant meie koole uurima. Siis tuli välja, et ülimalt keeruline on kooli sisse saada. Kui ta sinna sisse sai, siis kannatati teda välja täpselt kaks tundi. Siis öeldi, et aitab nüüd küll, rohkem ei ole tarvis jälgida, mis klassides toimub. Siis ta tegi küsimustiku ja saatis laiali, et kooliõpilased vastaksid. Sealt tõmmati pooled küsimused maha, sest ega õpilasel ei tohi oma arvamust olla. Sellised asjad. See on suur probleem. Ka mina ei ole saanud näiteks lasteaedadesse sisse. Nii et probleeme on palju.
Veel. Me oleme harilikult hakanud asjadega tegelema ikka valest otsast. Ma räägin natuke keelekorralduse teoreetilistest alustest ka. Keelekorraldus jaguneb neljaks. Staatuskorraldus on keele õiguskorraldus, halduskorraldus, mainekujundus. Keeleõppekorraldus on järgmine keelekorraldusmõõde või -dimensioon, nagu on tekstis öeldud. See puudutab õppekava, õppevara ja õpetajaid. Korpuskorraldus räägib keele kvaliteedist või konkreetselt keelenormist, kui me räägime just kirjakeelest, siin hulgas on üldkeelekorraldus, oskuskeelekorraldus, nimekorraldus, tõlkekorraldus. Siis on keeletehnoloogia, mis puudutab tarkvara, keelekorpusi ja keeletöötlusmehhanisme laiemalt, kõik need suhtlusrežiimid jne. Nii. See põhiline mootor, mis vändaga lükkab kogu protsessi käima, on muide staatuskorraldus. Kui me staatust ei nõua, siis keeleõpe ei edene. Olgu peale, teadlased on kannatlikud inimesed, kannatavad kõik välja, mida poliitikud teevad. Nii et võibki alustada keeleõppekorraldusest, et teeme siis selle nüüd ära.
Vaatame, mida siis tarvis on. Siin on kaks ülesannet. Järeltuleva põlve keeleline sotsialiseerimine eeldab üldharidussüsteemis riigikeeleoskust ja vajalike võõrkeelte oskust, see puudutab nüüd kooli. Siis on veel täiskasvanud sisserändajate lõimumine keele- ja baaskursuste kaudu. Tegelikult on seal vahepeal veel üks jupp, kui tullakse 6. või 7. klassi, see on see ei-liha-ega-kala-situatsioon. Selle jaoks on eraldi programmid, mis meil pilootkoolides töötavad päris hästi, näiteks Lillekülas. Saame hakkama.
Aga see n-ö põhiprobleem on meil pärit ikka nõukogude ajast. Väike ülevaade. Vene koole on 12 omavalitsusüksuses ja 9 omavalitsust on sellised, kus on eesti ja vene kool kõrvuti ning täpselt ei saa aru, miks ühte neist kinni ei panda. Siis on geograafilise eraldatuse probleem. See on see viisakas ütlemine, teaduslik ütlemine on "segregatiivne keelekeskkond". See on lihtsalt see, mis tapabki eesti keelt Maardus, Kohtla-Järvel, Sillamäel ja Narvas, kus elukoha segregatsioon on seotud otseselt keelega ja see peegeldub puhtalt tööturul. Probleemi suurus on 22 000 õpilast ja see puudutab 13% koolidest, nendes koolides nad õpivad. Tegelikult saab rohkem kui kolmandik küllaltki korraliku eestikeelse põhja, tehes läbi hilise või varase keelekümbluse. Meie probleem on see, et kui õpilane on selle läbi teinud, siis ta läheb täpselt vanasse keskkonda tagasi, gümnaasiumis istub ta kõrvuti sellega, kes ei tea eesti keelest a-d ega o-d, vaatab lakke ja aknast välja. Nii et me raiskame siin suurt ressurssi. Veel on 8% vene kodukeelega lapsi, kes õpivad eesti koolis. Emad tahavad lastele ikka kõige paremat ja panevad nad eesti kooli. Tegelikult oleks see arv suurem, kui kõik koolid iga uksest sissetrügija vastu võtaks. Siis on veel gümnaasiumide probleem, mis on üks imelik probleem, sest meil on kahte tüüpi eesti gümnaasiume.
Vene lasteaiad: 105 lasteaeda, 11 000 last, Tallinnas 6800, Ida-Virus 3200, nii et ülejäänu tähendab lihtsalt natukene lapsi üle kogu Eesti. 25% venekeelsetest lastest on lasteaias eesti keelekümblusrühmas, 20% venekeelseid lapsi käivad eestikeelses lasteaias. Teiste sõnadega, ligi poole lastest me võiksime kohe suunata eestikeelsesse kooli edasi, ilma et oleks probleeme. Aga seda, muide, ei tehta. See ongi see huvitav asi, et suur osa lapsi, kes on eesti keele selgeks saanud, läheb

venekeelsesse kooli. Ühe kvalitatiivse uurimuse järgi, mis tehti mõni aasta tagasi, on üks kolmandik lapsi Tallinnas sellised, kes käivad vene koolis, aga räägivad täiesti korralikku eesti keelt, ning üks kolmandik lapsi on sellised, et on vaja tugiõpetajat, et nad saaksid eesti keeles hakkama. See probleem tegelikult puudutab ühte kolmandikku, kes ehk isegi ei tea, et on olemas eestikeelsed lastesaated eestikeelses televisioonis.
Kõigepealt, vajadus eestikeelsele õppele üle minna on meil suur. See puudutab inimõigusstandardeid, mida me ei järgi. Siin on majanduslik huvi, sest kui kaua me ikka raha raiskame. Julgeolek – see on ka täiesti arusaadav. Nii.
Ja nüüd lahendus. Võiks muidugi teha niimoodi, et hakkame lasteaiast peale kerima. See on ka päris hea lahendus, ega ma ei tahaks nüüd juuksekarva lõhki ajada. Probleem on selles, et me toodame sel ajal veel 30 000 eesti keele mitteoskajat, n-ö praaki. Selle tõttu ma pakun natukene kiirema variandi. See üleminek toimuks korraga, kooliastmeti. On neli kooliastet (kolm kooliastet põhikoolis pluss gümnaasiumiaste), eraldi on lasteaiad ja eelkoolid. Ajaline graafik: ettevalmistavat aastat on kindlasti tarvis, esiteks õigusaktide jaoks, ja siis on kolm aastat kooliastme läbikerimiseks. Nii et umbes aastaks 2023 on täiesti reaalne saada kogu selle protsessi valdava osaga valmis.
Lasteaedade üleminekul ei ole tarvis mingisugust astmestamist. See on küllaltki pidev protsess, rühmade reorganiseerimine ennekõike eesti lasteaedade põhjal. Aga on vaja õiguslikku ettevalmistust, seadusmuudatusi (on vähemasti seitse seadust, mille kallale tuleb minna), siis tuleb õppekava üle vaadata, tuleb näiteks eesti keele kui teise keele õpitulemusi kohandada ja eesti keeles õpetatavate ainete osakaalu suurendada. See on juba n-ö tehnika.
Ma rõhutan ühte asja: meil ei ole tarvis praegu arvesse võtta Ida-Virumaa linnade olukorda. Kui me hakkame seda teemat mäletsema, siis me jäämegi seda väga emotsionaalselt arutama. Seega, jätame selle kõrvale, lahendame 90% probleemist ära. See ei tähenda, et me jätaksime Ida-Virumaa linnad päris kõrvale, vaid me vaatleme neid eraldi. Nimelt, seal on tarvis hoopis teisi metoodilisi lähenemisi. Seal on nimelt see nn kunstlik keeleõppekeskkond, mida on tarvis luua, seal on erinevad keeleõppetehnoloogiad. Nii et vaatame seda eraldi, aga selle 90% lahendame kohe ära. Tõenäoliselt tekib Ida-Virumaal mingi ajaline lõtk, aga see ei takista seda, et me saaksime protsessi kännu tagant välja.
Nii. Kuidas me siis üle läheme? Kõigepealt, enamik erakondi on öelnud välja selle targa mõtte: lasteaiast alates. Lasteaed on selline baas – aga see ei toimi mitte iga lapse puhul, sest mõningad lapsed seal lihtsalt ei käi – ja siis sealtkaudu kooli. Kuid me peame seda aktiivselt suunama, nagu ma ütlesin, et keelekümbluslasteaedadest ja eestikeelsetest lasteaedadest tulijad ei satuks jälle ummikrajale.
Lasteaedade ettevalmistus. Siin suurt probleemi ei ole, on vaja lisakasvatajaid ja koolitust. Seda koolitust on antud viimased 15 aastat, seal raskusi ei ole. Muide, ma täna kell 9 kuulasin uudiseid, kus väga emotsionaalselt räägiti sellest, et kui keegi tahab lasteaialapsele eesti keelt õpetada, siis peaks tal nagu midagi doktorikraadilähedast olema. Ma kinnitan: ei ole doktorikraadi tarvis. Nii et siin ma probleemi ei näe. Üks aasta eesti lasteaias on täiesti piisav selleks, et laps võiks astuda eesti kooli esimesse klassi. Keelekümblusprogrammi lõpetajad saab suunata edasiõppimiseks eesti kooli, vastava programmi saab liita just eesti kooliga, et see side oleks olemas.
Ühtne eestikeelne gümnaasium. Eksamid olgu eesti keeles, mitte nii, et õpitakse selleks, et saada venekeelsetel eksamitel läbi. Lisaõpetajad, abiõpetajad esimesse klassi. Järgmistes klassides ei ole nad nii aktuaalsed kui just alguses. Siis tugiõppevõimalused, see juba puudutab kogu kooliastet, täienduskoolituse pakkumine jne. Aga see on, jah, tehnoloogia.
Lõpuks veel: kas siis on või ei ole võimalik üle minna?

11:28 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud ettekandja, ma palun korraks vabandust! Teie ettekande aeg on lõppenud. Kas te soovite lisaaega?

11:28 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Ei, aitäh! Ma jätan sellele küsimusele vastamata.

11:29 Aseesimees Kalle Laanet
Aga kui te ikkagi vastaksite ühe minuti jooksul ära?

11:29 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Hea meelega. (Naer saalis.) Mina ütleksin niimoodi, et eestikeelsele koolile üleminek on võimatu. Võimatu nende jaoks, kelle valijad on sellised, et nad ei suuda seda ideed vastu võtta. Ma saan täiesti aru ka nendest erakondadest, kes selle vastu sõdivad. Teine probleem, mis seda takistab ja mille tõttu öeldakse, et see on kohe päris võimatu, on see, et meil on eksperte selles vallas tõesti vähe. Eksperte pole koolitatud, paljud on ise õppinud. Me saame need eksperdid, kes suudaksid seda protsessi juhtida, üles lugeda kahe käe sõrmedel, aga seda on ka kümme korda rohkem, kui meil tegelikult vaja on. Nii et kui me tahame, siis teeme selle asja ära ja teeme lausa nelja aastaga. Aitäh!

11:29 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh teile! Teile on ka küsimusi. Andres Herkel, palun!

11:30 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud härra Rannut! Kuulasin huviga teie ettekannet ja vaatasin ka seda materjali, mis on meil kirjalikult olemas. Selle pealkiri on "Vajadused, ressursid, ajakava". Küsin ressursside, eriti rahaliste ressursside kohta. Teie olete lingvist, võib-olla mitte kõige õigem adressaat, aga mul ikkagi see küsimus tekib. Kui palju on vaja selleks üleminekuks õpetajaid, kes eesti keelt piisavalt valdavad? Kust nad võetakse? Milline on sellega kaasnev kulu? Ja see Ida-Virumaa linnade küsimus. Kui pikk see lõtk sellisel juhul ikkagi on ja kas tõesti on nii, et Ida-Virumaa linnad on ainult 10% probleemist? Mulle tundub, et siiski oluliselt rohkem.

11:30 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Jah, Ida-Virumaa linnadega on ennekõike see probleem, et me täpselt ei tea, kes seal nüüd neid linnu juhib, näiteks Narvat, ja see suhtlemine on seal vägagi komplitseeritud. See ei puuduta mitte ainult Narvat, vaid ka teisi linnu. Seetõttu ma tõesti jätaksin selle kogu selles küsimuses natuke tagaplaanile. Mis puudutab otseselt õpetajate vajadust, siis ma paar kuud tagasi kirjutasin selle kohta artikli, kus ma analüüsisin, kust neid õpetajaid võtta, milline oleks lahendus. Seal ma korraliku organiseerimise puhul probleemi ei näe, sest me saame kasutada ka vene kooli õpetajate ressurssi. Üks osa õpetab ju vene koolis eesti keeles ja korralikult õpetab, olen ise kontrollimas käinud. Nii et me saame selle asjaga hakkama, ütleksin mina. Mis puudutab rahalist külge, siis siin olen ma tõesti natukene nõrk vastama.

11:31 Aseesimees Kalle Laanet
Mart Nutt, palun!

11:31 Mart Nutt
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Ma olen olnud 14 aastat Euroopa Nõukogu rassismi ja sallimatuse vastase komitee ekspert. Eestit puudutavates raportites on meile läbivalt ette heidetud segregatsiooni haridussüsteemis, milles peitub ka potentsiaalne diskrimineerimise oht. See segregatsioon avaldub eeskätt just paralleelhariduses, kui lapsed on keele järgi eraldi rühmadesse lahterdatud. Ometi on see paralleelühiskond või paralleelsüsteem aja vältel mitte ainult säilinud, vaid mõneti on seda ju taastoodetud, mida me siin arutelul ka tõdeme. Kas see kriitika on teie arvates olnud õige? Kuidas me rahvusvahelisel tasemel oma olukorda selgitame ja milliseid lahendusi me pakume väljaspool Eestit välja selleks, et seda segregatsiooni ületada?

11:32 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Jah, rahvusvahelistel foorumitel on järjekindlalt tõdetud, et Eestis on segregatsioon, me ei taga võrdseid võimalusi. Me ei taga näiteks laste õigusi, kui vaadata lapse õiguste konventsiooni. Just see. Ja mida siin teha? Ega polegi midagi teha, tulebki öelda, et õige, jah, rikumegi inimõigusi. Aga tähtis on, et me lisaksime, et me aktiivselt selle asjaga tegeleme, see asi saab kohe korda. Ei oskagi midagi lisada.

11:33 Aseesimees Kalle Laanet
Helmut Hallemaa, palun!

11:33 Helmut Hallemaa

Aitäh, eesistuja! Austatud ettekandja, kõigepealt suur tänu ettekande eest! Mul on küsimus nagu kahes osas. Meie väikses Eestis on ka keeleõpe ja integratsioon tegelikult äärmiselt ebaühtlasel tasemel. Lõuna-Eestis ei ole mingit probleemi, sest Lõuna-Eestis, konkreetselt näiteks Viljandis, läks vene kool kinni ise, kuna lapsed läksid teistesse koolidesse. Kui mul poiss lõpetas 9. klassi, siis tema lennus oli parim eesti keele tundja venelanna. Kas me ikkagi saame, võime ja kas me tegelikult tohime ühe lauaga lüüa? Mõneti te tõite välja Ida-Virumaa, aga minu arvates on see probleem natuke laiem.
Teine küsimus. Kui me reastaksime kolm eelistust – hea eesti keele oskus, ühine Eesti kool või ühiselt mõtlev Eesti kool, sõltumata sellest, mis keeles seal õpetatakse (ka vene keeles on võimalik õigelt õpetada ja samamoodi tundlikke asju õpetada), ja kolmandaks eestikeelsele õppele üleminek, eestikeelne kool –, siis milline neist teie arvates on kõige tähtsam ja kas neid asju on võimalik korraga teha?

11:34 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Kõigepealt erinevatest eesti keele keskkondadest. Teadlased jagavad need neljaks. Ida-Virumaa linnad kuuluvad kõige keerulisemasse, neljandasse keskkonda, samal ajal kuuluvad Viljandi, ka Tartu ja Pärnu teise keelekeskkonda. Viljandis, jah, tehti niimoodi, et pandi vene kooli uksed kinni, lapsed läksid eesti kooli. Käisin õpetajatega kohapeal rääkimas, tuli välja, et õpetajad ei tea, millise lapse kodukeel on vene keel, millise lapse kodukeel on eesti keel. Probleem lahenes paari aastaga. Sama võiks toimuda ka Tartus ja Pärnus, mitte mingisugust probleemi ei tekiks. Kui me vaatame n-ö territoriaalselt, siis see, et tagada 90%-liselt korralik eesti keele funktsioneerimine keeleõppesüsteemis, pole mingi probleem. Aga mis puudutab nende variantide järjestamist, siis siin ma ei tahaks detailidesse minna. See tõesti eeldab eri detailide defineerimist. Tähtis on üle minna. Ma isegi ei hakkaks siin seda täpset joont tõmbama, peaasi, et me saame protsessi kännu tagant minema. Kõik lahendused on head, mis õiges suunas viivad.

11:35 Aseesimees Kalle Laanet
Kristen Michal, palun!

11:36 Kristen Michal
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma tahan alustada komplimendist. Kui me oleks tulnud siia saali ja alustanud teie ettekandega, siis, ma arvan, meil kõigil oleks palju parem tunne. Teie ettekanne ja ka teie varasemad artiklid, mida ma mäletan suvest 2017, rääkisid asjast ja pakkusid ka lahendusi. Mul on küsimus. Selles artiklis, mille te tookord Äripäevas kirjutasite – te olete kindlasti palju kirjutanud –, te viitasite sellele, et tänased valitsuserakonnad võtavad pigem ebamääraseid seisukohti, sh IRL, ja puudub tahe üle minna. Kas te arvate nagu minagi, et jutt paindlikkuse sildi all eestikeelsele õppele ülemineku edasilükkamisest on jamps ja tegelikult eelnõud, mis on menetluses, nii et viie aastaga võiks selle ära teha (teie ütlesite, et isegi neljaga), võiksid saada juba tänase valitsuskoalitsiooni osapoolte toetuse ja võiks asuda tegutsema?

11:36 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Mis puudutab mu Äripäeva artiklit, siis ma ei mäleta, kas ma seal ikka väga hullusti erakondade kohta ütlesin. (Hääl saalist.) Jah, ma katsun ikka n-ö petlikult oma sõbralikku külge näidata. (Naer saalis.) Mis puudutab neid sisepoliitilisi küsimusi, erakondade erinevaid arusaamu, siis mina neid hea meelega ei puudutaks. Aga on selge, et edasilükkamiseks puudub igasugune alus. Tegelikult tuli kogu see teema parlamenti ju aastal 1993, seadus võeti vastu, see oli see Kulboki seadus. Ma mäletan, et 1994. aastal saatis haridusministeerium kooskõlastamiseks juba vastava paragrahvi muudatuse ja see sai siis tagasi lükatud, et üritada haridusministeeriumi ka tööle panna, aga tööle nad ei hakanud ning kui aeg käes, siis ikkagi tehti see seadusmuudatus ära. Me oleme siiani seda edasi lükanud ja küll on meil olnud häid ideid selle kohta, miks see kõik kasulik on olnud. Nüüd me näeme, kui kasulik see olnud on.
Kas on võimalik seda kohe ära teha? Ma sellele küsimusele jätan jälle vastamata. Aga kui rääkida minu usust, siis see on selle koha pealt päris nõder. Muidugi oleks see hea, me võidaksime lausa ühe aasta kogu protsessis, aga jah, ju see on minu usunõtruse taga kinni.

11:38 Aseesimees Kalle Laanet

Urmas Kruuse, palun!

11:38 Urmas Kruuse
Aitäh, auväärt istungi juhataja! Hea ettekandja! Te mitmel korral mainisite minu arvates kahte olulist asja. Te viitasite sellele, et teatud omavalitsustes ei ole võimalik mõistlikult asutustesse sisse pääseda, et teha uuringuid, selleks et panna diagnoosi või leida uusi lahendusi. Teiselt poolt viitasite ka sellele, et teatud omavalitsused justkui poliitiliselt ei ole asjast huvitatud. Siis tekib meil siin parlamendis küsimus, kas meie seadustes on mingi lünk. Kui me riigistrateegiliselt tahame täita eesmärke, mis on hästi olulised, vähendada segregatsiooni ja mida iganes, siis me peaksime muutma seadusi, et ükskõik millisel kohalikul omavalitsusel puuduks võimalus sellele vastu seista ka kitsalt poliitiliste huvide tõttu. Või sain ma teist valesti aru?

11:39 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Ma ei ütleks niimoodi, et seadustes on üks lünk, neid on rohkem. Peale selle oleme teinud seadustes ka mitmeid valikuid, näiteks praegu on ju kooli omanik kohalik omavalitsus, kes määrab ka reeglid selles vallas. Kuidas täpselt seda muuta? See ongi see eesmärk, et me oma seitse seadust ära parandaksime või ütleksime, et me teeme muudatusi. Siis oleks võimalik seda protsessi juhtida, me annaksime n-ö õiged rööpad ette, mismoodi see protsess edasi läheb. Ilma õiguslike muudatusteta on väga raske ainult halduslikke lahendusi leida.

11:40 Aseesimees Kalle Laanet
Oudekki Loone, palun!

11:40 Oudekki Loone
Aitäh, härra ettekandja, selle huvitava ettekande eest ja ettepaneku eest teha viisaastak ära nelja aastaga! Aga ma sooviksin ühte täpsustust. Te mainisite alguses, et keelekümblus ja meelekümblus peaksid olema kuidagi seotud, kuid see meelekümblus jäi natuke määratlemata. Ma ei saanudki aru, kas Eesti kodanikele on ette nähtud mingid kohustuslikud poliitilised vaated või on mingi anekdoot, mille üle kõik Eestimaal elavad inimesed peavad naerma. Kas Eesti venekeelsetel on õigus säilitada oma kultuur või on eesti keele ja meele õpe ette nähtud selleks, et nad kultuuri vahetaksid? Kas teie arvates on eesti keele õpe võrdsete võimaluste loomine, *lingua franca* tegemine siia riiki, et meil oleks kõigil lihtne omavahel suhelda, või see on assimileerimisprojekt?

11:41 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Kõigepealt assimileerimisest. See on ka üks selline tuntud loosung, mis igal võimalikul juhul üles riputatakse. Võib küsida, kas meil Eestimaal toimub assimileerimine, ja vastus on, et see on 100% õige loosung, toimub küll. Meil nimelt assimileeritakse nn kolmandaid rahvusi vene rahvuseks. On üks huvitav uuring selle kohta, et üks kolmandik praegu koolis käivate õpilaste (need, kes vene koolis käivad ja kes ise on venelased) vanaemadest ja vanaisadest ei olegi venelased, vaid nad on ära assimileeritud. See protsess, muide, jätkub siiani. Täna see jätkub, homme see jätkub. Nii et meil toimub assimilatsioon vene kogukonda.
Nii. Teine asi, kas on mingi kohustus või mingi standard olemas, mis seda meelsust määrab. Otseselt ei ole mingisugust meelsusstandardit, küll aga on meil õppekava, seal on välja toodud pädevused, väärtused, õpitulemused. See eeldab, et tekiks mingisugune ühtne sotsiaalne ruum. See ühtne sotsiaalne ruum juba tagab selle, et meil on ühesugused teadmised ka valusates küsimustes, näiteks 1940. aasta, küüditamine. Need on need asjad, mis on praegu väga-väga eraldi, need on erinevalt käsitletud. Nii et see ühtse sotsiaalse ruumi loomine ongi selline komplekt, kus sees on teadmised, käitumine ja ka hoiakud.

11:43 Aseesimees Kalle Laanet
Külliki Kübarsepp, palun!

11:43 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Aitäh ka ettekande eest! Te puudutasite omavalitsuslikke poliitmänge, näide oli Narva ja Tallinna kohta. Ma arvan, et see on meie riikluse seisukohalt väga oluline küsimus. Jah, võib-olla on lihtne siin öelda, et lahendused on seaduste muutmises, aga paraku ju tegelikult ei ole. Alustame suhtumisest ja tahtest näha probleemi. Kas teie oma tegevuse põhjal saate öelda, mis on see algpõhjus, miks tegelikult meie riigis on võimalik kehtestada riiki riigis? Mis oleks see võimalik lahendus, kuidas seda probleemi kas või teadvustada sellisel määral, et toimuksid muutused?

11:44 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Seda küsimust kuulates tekkis mul tunne, et teie teate vastust paremini kui mina. Jah, ma arvan, et ka teised siin on tunduvalt pädevamad kui mina siin, see õnnetu puldis.

11:44 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, palun!

11:44 Jürgen Ligi
Aitäh, härra Rannut, väga selge sõnumi eest! Nagu ma ise oleks rääkinud, aga paremini ja autoriteetsemalt. Kuid siin on ilmselt suur üllatus sellele erakonnale, kes teid siia kutsus. Mina mõistan ka neid, sest kogu see segregatsioonivastane hoiak on ju see, mida tegelikult valija neilt ootab. Me ei anna oma lapsi katsejänesteks, s.o eesti lapsi, ja eestikeelsus ei ole eesmärk – need on tsitaadid, need on ümberlükkamatult selle erakonna sõnad. Aga aidake neid hirme ümber lükata. Minul on ka neid hirme natukene ja eestlastest lastevanematel ka. Aidake neid ümber lükata! Kuidas siis kaitsta eesti peresid, et nad ei muutuks selles keskkonnas venekeelseks, ja kuidas neilt neid pingeid maha võtta?

11:45 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Küsimuse esimene pool puudutas jälle erinevaid arusaamu, väidetavalt erinevaid arusaamu sellest, kuidas eestikeelsele haridusele üle minna. Mina jään taas siin oma teadmistelt alla. Aga ma ütlen, et ei olnud küll mingisugust sellist asja, et ma midagi ei räägiks. Ma sain oma mõtete eest juba ette Isamaa käest kiita. Nii et sellist erinevust ei oskaks ma ehk siin näha.
Aga mis puudutab seda, kus see viga on, siis viga on ikka kahe kõrva vahel ja selle asja nimi on rahvuslik alaväärsuskompleks. Kui keegi tahab täpsemalt lugeda, siis selle nimi on *minority complex*, nagu teaduses kasutatakse. Prantsuse sotsiaalpsühholoog Henri Tajfel on lausa raamatu selle asja kohta kirjutanud. Meie ikka maadleme sellega. Mujal Euroopas vaadatakse päris imelikult meie peale, et meil on kaks segregeeritud koolisüsteemi.

11:46 Aseesimees Kalle Laanet
Jüri Jaanson, palun!

11:46 Jüri Jaanson
Austatud ettekandja, tänan teid ka omalt poolt suurepärase ettekande eest ja nende sõnumite eest, mis te siin olete öelnud! Minu küsimusele olete juba eelnevatele küsimustele vastates osaliselt ära vastanud. Mind häirib, et erakonnad oma võitlustes keskenduvad keeleõppele kui vahendile iseeneses, seda püütakse värvida näiteks roheliseks või siniseks, aga samas keeleõpe kui vahend toimib ikkagi teatud motivatsiooni korral mingisuguses keskkonnas. Te ise tõite siin väga hea näite ju Viljandi baasil. Ma nüüd tahaks küsida selle alternatiivse näite põhjal, et Tallinnas läheb kolmandik eesti lasteaia lõpetanutest vene kooli. Mis neid tegelikult motiveeriks minema eesti kooli? Kas te motivatsiooni oskate ka natukene selgitada?

11:47 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Jah, täiesti arusaadav. Probleem ongi motivatsioonis. Kui väga täpne olla, siis kuidas seda teha? See asi ongi see staatuskorraldus, mis on see vändaga mootor, mis paneb kogu selle protsessi käima. Kui lastevanemad mõtlevad õiges suunas, küll siis ka lapsed hakkavad õiges suunas mõtlema. Aga see on jälle eraldi teema, seda ma nüüd keeleõppe all ei käsitle, välja arvatud nn peatükis "Töö lastevanematega". Kui me kirjutame selle algdokumendi valmis, siis peab seal kindlasti see peatükk sees

olema. Siin on hea näide tuua ka selle kohta, millised hirmud olid keelekümblusega seoses. Täpselt samamoodi lastevanemad muretsesid, kartsid, kardeti valemotivatsiooni. Aga saadi jagu. Seekord, ma arvan, läheb isegi lihtsamalt.

11:48 Aseesimees Kalle Laanet
Urve Tiidus, palun!

11:48 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud Mart Rannut! Teie esitluses on toodud välja ka probleemid keeleõppes. Üks asi on see, et keelepoliitika ja keelekorraldus on väheteaduslikud. Minu küsimus puudutab siiski puhtalt seda, et tänapäeval on keele õpetamine muutunud tehnoloogia toel põnevaks ja kiireks protsessiks. Kas te hindaksite Eesti võimekust siin? Kuskohas on meil see teaduskeskus, kes tegelikult eesti keele õpetamise kõige moodsamaid võtteid kasutab, neid kuidagi initsieerib ja neid keeleõpetusse juurutab? Kas see töö on meil piisav?

11:49 Filosoofiadoktor Mart Rannut
Ma ütleksin, et meil on mitu organisatsiooni, kes juurutavad keeleõpetuses eri võtteid. Mõnikord on ka uudistesse või mingisugustesse muudesse saadetesse jõudnud see, kuidas on võimalik keelt õpetada. Aga põhiprobleem on see, et suur osa inimesi ei taha sedamoodi õppida. On üks väike osa – ma ei julge protsenti öelda, kui suur osa see on –, kes heameelega õpib, aga suur osa tahab õppida ikka traditsiooniliselt. Ja kõige parem keeleõpe sellisel juhul on ikka otsene suhtlus.

11:50 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, austatud filosoofiadoktor Mart Rannut, ettekande eest! Ma palun vabandust nendelt, kes ei jõudnud küsida, kuid oleksid seda soovinud. Ma väga loodan, et teil on võimalik teha seda väljaspool saali. Avan läbirääkimised. Kõigepealt saavad sõna fraktsioonide esindajad. Kutsun Keskerakonna fraktsiooni nimel rääkima Aadu Musta.

11:50 Aadu Must
Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud külalised! Eksperdid! Ma ei räägi päris fraktsiooni nimel. Mul on küll suur pakk pabereid, mille võiks ju ette lugeda, aga kuulates tänast arutelu, tekkis mul sügav veendumus, et tegemist ei ole ühe, teise ega kolmanda erakonna küsimusega, vaid Eesti riikluse, rahvuskultuuri ja jätkusuutlikkuse teemaga. Julgen teile öelda veel n-ö positiivse poole pealt, et kultuurikomisjon on seda teemavaldkonda ülimalt tähtsustanud, on läbi elanud tagasilööke ja rõõmustanud iga väikese edusammu üle. Neid rõõmustamise kohti on ka, aga jätame need teiseks korraks.
Kõigepealt, juba räägiti – ma kuulasin ka kuluaarivestlusi –, et millegipärast tulevat poliitikutele eesti keel meelde iga nelja aasta järel ja vahepeal unustatakse ära, et midagi varem olnud on. Mult just koridoris küsiti, kas seda teemat on ka varem käsitletud. Ma luban, et ma ei hakka rääkima ajalugu, muidu ma jäängi ajalukku. Nimetan ainult ühe asja: jah, viimased 486 aastat kindlasti. Vabandust, Eesti kohta on see teema olnud ülimalt aktuaalne viimased 150 aastat, kusjuures ligikaudu 10% on see, mida kuuleb rahvas, ja 90% on see, mida loed hiljem arhiivitoimikutest ja saad aru, et keelepoliitikal on kümneid aspekte, millest ei räägitagi. Siis vaatad mõne sõbraliku naaberriigi arhiive ja näed, et nemad ka ei räägi ja kolmandad ka ei räägi. Nii et tegemist on ülimalt komplitseeritud teemaringiga.
Aga tulen siiski tagasi tänase arutelu juurde. Teema veel kord tõstatamine on kindlasti oluline, aga siiski tahan rõhutada ka seda, et ärge nüüd arvake, nagu Riigikogu ülesanne oleks arutada läbi mingeid täpseid metoodilisi küsimusi. Meid harida on küll vaja, me saame targemaks, kuuldes seda, milline on tegelik foon, millest räägivad praktikud ja ka teoreetikud. Kuid kindlasti ei ole meie ülesanne öelda seda, kas me õpetame nüüd seda asja enne või mis metoodika järgi või kas teeme seda õues või jalutades või kindlasti kinnises ruumis. Need on ka huvitavad asjad, aga ei puuduta seda teemat.
Tegelikult ütles ka Viktoria oma avakõnes mitu päris toredat mõtet. Üks asi oli see, et kuigi ta rääkis lasteaedadest, tõi ta välja, et oi-oi-oi, aga meil ei jätku ka treenereid, kes räägivad eesti keeles, või meil ei jätku huviharidusõpetajaid. Kuulge, lõpuks ei jätku võib-olla ka koorijuhte jne. Nii et tegemist on tõepoolest laia, äärmiselt laia teemaga. Omalt poolt võin öelda, et me oleme kas või ülikoolis kokku

puutunud sellega, kui erialainimesed ja poliitikud on astunud valedesse rollidesse. Ma mäletan, kui väga targad ja toredad ülikooliinimesed ütlesid, et me mitte mingil juhul ei luba võtta ajaloo-osakonda konkursivabalt õppima viit venekeelset inimest, sest meil on võrdse kohtlemise printsiip. Minu arvates oli see natuke õnnetu lugu, sellepärast, et siis tulid need viis inimest, kes kooli läksid, Pihkva pedagoogilisest instituudist ja nad teadsid säälseid tõdesid, et emakest tuleb läänest tulenevate ohtude eest kaitsta.
Mart Nutt, tark mees, on rääkinud meile palju kordi, et meil on parlamentaarne riik. Ma hakkan nüüd tõepoolest peale – ärge pange pahaks – päris kaugelt. Parlamentaarsest riigist rääkis Mart kunagi seda, et see on ka selleks vajalik, et võib-olla see ohjab Eestis … Sõnad olid teised, aga mõte oli see, et ehk see ohjab ametkondlikku killustatust. Meil on vahel mitu ministeeriumi kõrvuti ja kui tuleb midagi otsustada, siis nad leiavad, et võib-olla on see Eestile huvitav ja vajalik, seda nad ei tea, aga nende ministeeriumile ei ole see sobilik. Võib-olla on niimoodi, et kui parlament on tugevam, ta siis tasakaalustab seda. Ja teate, me muutusime naerualuseks, naerdi ikkagi rõõmsalt, kui me siin arutasime seda, et Siseministeeriumi liinis õpetab eesti keelt Siseministeerium ja siis tuli välja, et … Või oli see Justiitsministeerium? Ei, Justiitsministeerium õpetas vangidele ja Siseministeerium migrantidele jne. Üks suuremaid hädasid on see, et kui Eesti riik peaks olema nagu luud, mis pühib, oleme meie jaganud vitsad ministeeriumidesse laiali ja seda vitsadeks jagamist on palju.

11:55 Aseesimees Kalle Laanet
Palun! Kolm minutit lisaaega.

11:55 Aadu Must
Nähtavasti on üks lahendus siiski see, et Eesti riigis peab olema tugev vastutaja, kes ikkagi tegeleb keelega, keele uurimisega. Väga häid näiteid toodi siin, öeldi, et asi peab olema teaduspõhine. Peab muidugi. Aga ma tõlgin ära headele kolleegidele ja iseendale, mis see teaduspõhine tähendab. Teaduspõhine tähendab seda, et poliitikud ei tule oma hetkemuljega, et ma õllesaalis … Vabandust! Ptui! Et ma valijate käest kuulsin, et seda asja tuleb teha nii, teist või kolmandat moodi. Muidugi peab sellele asjale lähenema teaduspõhiselt.
Kohe saab aeg ümber, nagu siin ikka. Oli juttu ka sellest, kas me Ida-Virumaa jätame kõrvale või ei jäta. Juba ka repliikidest oli kuulda, et teate, tuleb välja, et Lõuna-Eestis aitab isegi kohalike omavalitsuste pingutustest ja asi saab normi. Ida-Virumaa on riiklik probleem. Teate, seal on niimoodi – see on see, mida peab rääkima parlament –, et sääl peab riik tugevasti ikka appi tulema küll.
Lahendus. Esimene lahendus on see – sellest on ka mitmed minu sõbrad ja vastalised ja oponendid ja kõik rääkinud, aga nad räägivad igaüks omaette –, et keelepoliitika peaks olema erakondadeülene, kus ei nopita väikest võitu. Ja veel, töötame edasi. Kultuurikomisjon annab oma parima. Aitäh!

11:57 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Isamaa fraktsiooni nimel Priit Sibul, palun!

11:57 Priit Sibul
Austatud juhataja! Head kolleegid! Kes saab santi sundida, kui sant ei taha kõndida. Nii ongi katsed eestikeelse haridusruumi asjus siiamaani ebaõnnestunud. Jaotusega 60 : 40 gümnaasiumiharidus venekeelsetes koolides on seni olnud ainus reaalne katse liikuda eestikeelse haridusruumi suunas ja see katse on suuresti ebaõnnestunud. Ma arvan, et kõige olulisem põhjus on ebamugavus. Lihtne on öelda, et tehtagu, ebameeldiv on võtta vastutus ning osaleda protsessis, olla vastutaja. 60 : 40 on paljuski jäänud loosungiks. Sandiks ei ole jäänud mitte koolid, õpilased ega lastevanemad, vaid meie ja ametnikud, kes ebaõnnestumist tunnistada pole julgenud. Saalis on vähemalt üks endine haridusminister, mitmeid ministreid peaks siin veel olema, aga keegi ei ole neist tõstnud punast lippu. Ma ei ole kriitiline mitte ainult endiste ministrite suhtes, me kõik oleksime saanud teha rohkem, mina sealhulgas. Nüüd oleme jõudnud sinnani, et kõigile on selge, et selle küsimuse lahendamine on ebaõnnestunud. See on hea lähtepunkt uueks alguseks. Ometi on käivitumas võidujooks, kes suudab seada kõige kõlavama loosungi. Mitte see ei olnud Isamaa eesmärk, kui me üldkogul eestikeelse haridusruumi teemaga lagedale tulime. Juba kuuleme lubadusi eestikeelse alushariduse kohta. Üks veel sündimata erakond kuulutab, et nemad riigistavad kogu koolivõrgu. Head omavalitsuste inimesed, mõni teist ehk jälgib seda keskustelu siin. Eesti 200 on veendunud, et nemad on paremad koolipidajad kui

teie. Mõned erakonnad teatavad, et alusharidus tuleb kohustuslikuks muuta, teised seda, et lapsed tuleb kõik 6-aastaselt kooli saata ja ikka selleks, et haridusvõrgu kaudu sotsiaalprobleeme lahendada. Kõige vallatum oli võib-olla esmaspäevane Reformierakonna otsuse eelnõu, opositsiooni käsulauad valitsusele vaid ühe sõnumiga – tehtagu. Mida – see pole oluline.
Eesti keelt ei omanda mitte haridusvõrk, vaid väike Vanja, kes saab edaspidi ladusamalt suhelda väikese Jukuga. Võimalik, et see on hoopis väike Katja, kes leiab endale Juku näol abikaasa, kes pole küll nii kirglik kui Vanja. See, kuidas Vanjal ja Katjal õppimine kulgeb, sõltub omakorda sellest, kas neil on õpetaja, kes neid õpetada oskab. See on vist kõigile selge, isegi siis, kui esmapilgul jääb mulje, et poliitik sellest ei hooli.
Keeleõppe juures on veel üks olulisem isik kui õpetaja ja õpilane. See on lapsevanem. Kui vanem teatab, et matemaatika on mõttetu õppeaine, siis läheb lapsel õpe kehvemini, sest motivatsiooni pole. Keeleõppe puhul on probleem veelgi suurem ja teravam. Kui lapsevanemale näib, et keeleõpe on karistus, siis tundub see ka lapsele karistusena. Paljud siin saalis viibijatest mäletavad, kuidas vene keele õpe oli karistus, rääkimata sellest, et õppemetoodika kippus olema ebaefektiivne. Eesmärk ei saa olla väikest Vanjat ja Katjat karistada ehkki mõned justkui tahaks. Viies kolonn, nagu nad ütlevad.
Üks vene lapsevanem kurtis hiljuti meedias, kuidas tema lapsele tehti kaitseväes ülekohut, sest tal ei olnud võimalik autojuhiks õppida ja probleeme oli ka baasväljaõppel. Selle asemel, et vaadata tagasi koolitee poole, olla kas või takkajärele tark ja nõudlik iseenda, kooli ning haridusministeeriumi suhtes, süüdistas ta hoopis kaitseväge. Tõlk kaevikusse sõduri kõrvale – no vabandage! See oli kurb lugemine. Tegelikult on meil vaja vene lastevanemate mõistmist ja nõudlikkust haridussüsteemi ja iseenese vastu, et nende lastel oleks riigikeelt osates edasisi valikuid tehes uksed valla ka Eestis.
Väike Juku ununes korraks, Mari niisamuti. Väike Juku ja Mari näikse olevat need tegelased, kes mõne arvates peaksid õpetaja asemel väikesele Vanjale ja Katjale eesti keele selgeks õpetama, neid integreerima, lõimima, olema superkangelased. Vene lapsed ja eesti lapsed ühes koolis peaks justkui nõiaväel lahendama selle probleemi, millega vanemad inimesed 30 aasta jooksul hakkama pole saanud. Natuke palju tahetud.
Paluks lisaaega!

12:02 Aseesimees Kalle Laanet
Palun! Kolm minutit lisaaega.

12:02 Priit Sibul
Isamaa on veendunud, et Jukule ja Marile pole mõtet panna üle jõu käivat kohustust, nende asi on oma kooliteel hakkama saada, mõne arvates Eestile ka PISA tulemustega edetabelikohti tuua.
Ma olen veendunud, Isamaa on veendunud, et ühte edukat mudelit üle-eestilisel üleminekul eestikeelsele haridussüsteemile pole olemas. Narva ja Valga, Sillamäe, Lasnamäe ja Tartu on liiga erinevad, et neid ühe malakaga lüüa. Heal kolleegil Jürgen Ligil oli ühes ajaleheloos päris mõistlik mõte piirkondlikest arengukavadest. Mul on Reformierakonnale ettepanek: sealt võikski alustada, piirkondlikest arengukavadest ja nende rakendamisest, pilootprojektidest, mis oleksid eeskujuks. Võtame esimesena ette näiteks Tartu ja Valga. Teil on mõlemas omavalitsuses juhtpositsioon, Keskerakonnal pole ka ilmselt toetamise vastu midagi, Isamaa oma väiksema esindatusega on valmis mõlemal pool nõu ja jõuga abiks olema. Sealt liigume edasi võimalikult kiiresti üle Eesti, jagades häid praktikaid ja planeerides ressursse, koolitades õpetajaid ja aidates vene lapsevanematel mõista, et nende lapsi ei represseerita. Võtame ette Tartu ja Valga, aga mitte ei tegele koolidega, vaid lastega. Hoolivalt, palun! Kui suudame jõuda kokkuleppele, et see teema on prioriteet ja seda ka tulevases koalitsioonileppes ning valitsuses, siis on lootust, et järgmise nelja aastaga suudame siin rohkem saavutada kui möödunud 25 aastaga. Tänan tähelepanu eest!

12:03 Esimees Eiki Nestor
Jürgen Ligi Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:04 Jürgen Ligi
Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Imelik olukord. Me pidime saama Isamaa algatusel ülevaate mingisugustest plaanidest, mis sellel erakonnal on eestikeelsele haridusele ülemineku kohta alates lasteaiast. See oli pealkiri ja edasi tulid siis ettekandjad, kelle on valinud välja seesama erakond. Me ei

kuulnud plaanist mitte midagi peale selle, mida ütles Mart Rannut, kelle jutt läks küll täiesti vastuollu sellega, mida on rääkinud selle arutelu algatanud erakond Isamaa, täiesti vastuollu. Ma lootsin tegelikult, et täna keegi palub vabandust, Priit Sibulaga eesotsas, nende sõnade eest, mis nad on öelnud. Sest kui me käisime eelmine aasta selle üleminekuidee välja, siis me saime ikkagi päris ametlikult molli kõigilt erakondadelt, kes siin saalis üldse sel teemal on rääkinud. Priit Sibula jutt oli, et see eestikeelse hariduse idee on läinud rappa, et see ei ole kuidagi eesmärk. Kalle Muuli rääkis populismist ja künismist. Mida ütles erakonna esimees? See oli ju see, et me ei anna oma lapsi katsejänesteks eksperimendi jaoks. See tähendab räigelt segregeeritud haridussüsteemi pooldavat hoiakut.
Aga inimarengu aruanne, mis tuli pärast meie ettepanekut, ütleb ju üheselt, et keeleõppes ei ole asi. Asi ei ole keeleõppes, vaid asi on just nimelt eesti keeles õppimises ja segregatsiooni tagajärgedes Eesti ühiskonnale. Sellest oleks võinud rääkida. Ainus, kes sellest rääkis, oli Mart Rannut ja see oli suurepärane tekst. Natukene hulljulge, kuigi ma ise olen sama rääkinud. Tema ei rääkinud midagi nendest hirmudest, mis on näiteks eestlastel, või sellest, kuidas neid vähemusvenelasi maha rahustada, et neid ei kiusata, vaid kogu see asi on nende huvides, kuni terviseni välja, aga kindlasti on see nende majandusliku toimetuleku huvides.
Viktoria kahjuks kulutas aja põhiliselt kellegi sõitlemiseks, ta väga ei nimetanud neid nimesid, aga see vastuolu oli ju totaalne. Kord ta ütles, et see on nagu vana plaat, mida on kogu aeg käiatud, aga midagi ei ole juhtunud, siis ütles, et see on nagu valimiste kontekstist välja võetud, mingisugune järsku, kampaanialikult tõstatatud eestikeelsele haridusele ülemineku teema. Lõpuks ei saanudki aru.
Ma selgitan selle siis ära. On äärmiselt küüniline ette heita mulle isiklikult, kes ma olin haridusminister, ja loomulikult minu erakonnale, et miks te ise seda ära ei teinud. See on äärmiselt küüniline etteheide, sest kelleltki ei saa nõuda, et ta tohib teha ainult neid asju, mis on juba tehtud. Vastupidi, teha saab ikka neid asju, mida ei ole tehtud. Ja see idee tuli tõepoolest pärast minu haridusministeeriumis oleku aega. Selle eest on Irene Käosaar minult avalikult sotsiaalmeedias vabandust palunud, ta kahetseb, et ta ei teinud seda ettepanekut mulle. Ühtegi bitti informatsiooni, ühtegi algatust sel teemal ei olnud haridusministeeriumis, see ei olnud üheski päevakorras, see ei olnud ka selles koalitsioonileppes, mille me teiega koos tegime. Ja nüüd te heidate ette, nagu oleks see mingisugune plaat olnud või nagu oleks see olnud kampaanialik, kuidagi valimistega seoses. Ei, selle peale tuli ise tulla, sest see oli mahavaikitud teema. Kes maha vaikis? Jälle ei taha näpuga näidata, aga seitse aastat järjest oli haridusministri portfell teie erakonna käes. Ju see peegeldas ühiskonna valmisolekut. Peegeldaski. Ma ütlen, et asjad juhtuvadki teatud hetkel, teatud hetkel tulevad mõtted, teatud hetkel on lootust, et järgnevad teod. Aga seda teemat on kogu aeg välditud ja seda on ka otseselt blokeeritud. Keskerakonna haridusminister on surunud koalitsioonilepingusse, et ei toimu mingit üleminekut ühekorraga.
Palun lisaaega!

12:08 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega.

12:08 Jürgen Ligi
Aga veel kord, nüüd tuleks minna nende retseptide juurde. Kui te kuulasite Mart Rannuti väga julget ettekannet, siis võite võrrelda. Samad asjad olen mina öelnud oma hiljutises artiklis, mida täna tsiteeris ka Priit Sibul. Tõepoolest, nagu ta tsiteeris, ei ole see igal pool ühtemoodi, aga mulle on öelnud ka eksperdid, et alguses on mõnel pool pakasuhha, aga see on ikkagi parem kui see, mis praegu on. See otsus tuleb ära langetada, üleminek tuleb ära otsustada. Iga õppeaasta alguses peavad igas koolis kõik teadma, et kohustuslik õppekeel on eesti keel. Meil on olemas need metoodikad, meil on perspektiivid, aga see otsus tuleb ära langetada, poliitiline otsus. Sellepärast me ka esitasime eelnõu sellises vormis, et ei ole ühegi erakonna ega ole ka seadusandja käes kõik need asjad. Seadusandja rollile viitas täna jällegi Mart Rannut. Ma juba uurin ta käest, millistes seadustes tema arvates on muudatusi vaja, mul see ülevaade puudub. Küll aga kujutan ma väga hästi ette seda korralduslikku karusselli, mis puudutab koolivõrku ja direktorite hindamist, ma mõtlen välishindamist. Loomulikult kuulub sinna õpetajate täienduskoolitus, loomulikult on mingisugused ettevalmistusgrupid vaja läbi mõelda, aga seda kõike tuleb kirjeldada piirkonniti ja kooliti, millised koolid saavad kohe üle minna, millistele tuleb anda mingisugune perspektiiv. Aga see teadmine, et otsus on langenud, on praegu võti, kuid see on seni tegemata. Kogu asi on selles.

Ikka väga häbematu on viia debatti sellele, et aga teie olite võimul ja te ei teinud midagi. Me tõesti ei jõudnud. Kogu selle aja jooksul oli poolteist aastat portfell meie käes. Tõepoolest jäime vormistamisega natuke hiljaks, aga see teema oleks pidanud olema juba eelmistel ministritel haridusministeeriumis läbi töötatud. Ma tean, Jaak Aaviksoo nägi sel teemal vaeva ja see 60 : 40 ühel hetkel sündis, aga oli ka ministreid, kes töötasid sellele otseselt vastu. Nüüd tundub, et see valmisolek on olemas. Muidugi, eile peaminister valmistas täieliku pettumuse, kuigi õieti vastas ta ootuspäraselt. Kui me rääkisime eestikeelsest haridusest, siis tema küüniliselt tänas küsijat, et küll on tore, et see juhib tähelepanu eesti keele õppele. See on täpselt vastupidine sellele, milles on asja mõte. Asi ei ole eesti keele õppes, vaid asi on eestikeelses õppes ja segregatsiooni lõpetamises. Kui kiiresti see kusagil toimub, see on juba pikema debati teema. Aitäh!

12:11 Esimees Eiki Nestor
Priit Sibulal on õigus vastulause esitada. Priit Sibul, palun!

12:11 Priit Sibul
Aitäh! Lihtsalt ütlen, et mitmel korral on ka inimesed Reformierakonna ridadest juhtinud tähelepanu, et ma olen vastandanud. Tõesti, nii see on, mulle osa nende ideid, mis on välja käidud, ei ole meeldinud. Aga me võiksime minu meelest jääda selle eesmärgi juurde ja kui me eesmärgis kokkuleppele jõuame, siis on see, ma arvan, väga mõistlik. Mulle tõesti ei meeldi kohustuslik lasteaed ja ma ei ole veendunud, et sealtkaudu on võimalik kõikidel eesti keelt mittekõnelevatel lastel keel selgeks saada. Selle seisukoha juurde ma endiselt ka jään. Tõesti, ma võtsin kinni ühest nüansist, mida Reformierakonna avalduse põhjal oli võimalik teha. See ei olnud kindlasti kõige mõistlikum tegu, selle eest ma palun vabandust. Aga ma loodan, et kõik siin saalis jõuavad arusaamisele, et eesmärk on ühine. Katsuks nende detailide asemel leida rohkem ühisosa. Aitäh!

12:12 Esimees Eiki Nestor
Meil on käimas fraktsioonide sõnavõtud, oluliselt tähtsa riikliku küsimuse algataja ettepanek selline oli. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Jevgeni Ossinovski, palun!

12:13 Jevgeni Ossinovski
Austatud esimees! Palun ka kolm minutit lisaaega!

12:13 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega.

12:13 Jevgeni Ossinovski
Head kolleegid! Kaheksa minutiga niivõrd laial teemal midagi ära öelda on loomulikult keeruline, nii et juhin tähelepanu mõnele selles diskussioonis tähendust ja tähtsust omavale asjaolule.
Esiteks, 2014. aastal alustasin ma üht oma venekeelset haridust puudutavat arvamuslugu järgmiselt: "Venekeelse kooli küsimus on juba aastaid kütnud Eesti avalikkuse kirgi ning lõhestanud eesti- ja venekeelset kogukonda täiesti sihitus diskussioonis, mida võiks gadamerlikult kirjeldada sõnadega "võimetus kõneluseks"." Selle põhjuseks oli ja on aastakümneid kestnud lõimumispoliitiline väärarusaam, mille kohaselt lõimumine võrdub eesti keele oskusega. Saaks neile venelastele eesti keele selgeks, siis saaksid nad eestlastega korralikult suhelda ja olekski ühiskond lõimunud! Ei ole nii.
Üks täiesti puhtalt eesti keelt rääkiv vene emakeelega noor ütles ühel arutelul hiljuti väga õigesti, et töökollektiivis on tal eestlased enamuses, ta saab nendega suurepäraselt läbi, ta on täiesti omaks võetud ja neil ei ole mingisuguseid probleeme. Samas pani ta ühel hetkel tähele, et kui needsamad kolleegid peavad pulmi või sünnipäevi, siis millegipärast sinna teda siiski ei kutsuta. Lõimumispoliitika eesmärk on suhted, eesti keele oskus tuleb koos sellega, kaasneva positiivse keelepoliitilise hüvena. Me teame ju kõik, et ükskõik millist võõrkeelt on kõige lihtsam ära õppida siis, kui seda keelt on igapäevases loomulikus inimlikus suhtluses vaja. Ja vaja ongi seda siis, kui on inimlik kontakt. Seda kahjuks ei asenda akadeemiline õppematerjal, ükskõik kui palju seda ka ei ole.
Kui olla sotsiaalse integratsiooni ehk rahvustevaheliste kontaktide tihendamise vajaduse suhtes pime, nagu väga paljud selles valdkonnas sõna võtvad paraku jätkuvasti on, siis taandub kogu diskussioon

sellele, kuidas peaks haridussüsteem eesti keele selgeks õpetama. Ja siis on loomulikult täiesti loogiline jõuda järeldusele, et venekeelne kool tuleb üle viia eestikeelsele õppele, siis on seda keeleõpet ju rohkem ja koos sellega keeleoskus parem. Sellest ideoloogiast kantuna tehti ka mõni aasta tagasi gümnaasiumireform ja nüüd nõuavad tänase arutelu algatajad ja mõni teine poliitiline jõud selle laiendamist põhikooli ja perspektiivis sajaprotsendiliselt. See on minu hinnangul eksitee. Keeleõpet tuleb küll juurde, aga see jääb segregeerituna ebaloomulikuks ja kunstlikuks. See ebaõnnestub veel ühel põhjusel: nimelt on haridusprotsess asi, mis toimub igal päeval igas konkreetses klassiruumis. Õppekavaline raam ja hariduskorralduslik raam on muidugi olemas, aga õppekava ei õpeta, õpetab õpetaja koos lapsevanemaga.
Haridus on kunst ja tal on üks oluline põhireegel, mida enamik hariduspoliitikuid kahjuks ei mõista. Haridusprotsess on tulemuslik siis, kui hariduse osapooled, st laps, õpetaja ja lapsevanem, sellesse usuvad, kui nad usuvad sellesse, et see, mida tehakse, on mõistlik ja tulemuslik. Sellest tuleb ka gümnaasiumireformi kõige suurem puudujääk. Venekeelses koolis suhtles õpetaja Natalja Stepanovna vahetunnis lastega rõõmuga vene keeles, siis läks aga klassi ning hakkas oma tugeva aktsendiga eesti keeles geograafiat õpetama. Lapsed küsisid: "Õpetaja, miks te nüüd järsku eesti keeles räägite? Meie ei saa sellest hästi aru ja ega teiegi liiga hästi seda ei valda." Õpetaja vastas: "Nojah, ega minagi seda tea, miks ma seda teen, aga nad seal Toompeal otsustasid, et seda tuleb teha. Nii et hakkame pihta." Sellel muudatusel ei olnud piisavat ühiskondlikku tuge ja kui seda tuge piisavalt ei olnud, siis ei olnud osapooltel ka usku sellesse, et see, mida tehakse, on tegelikult mõistlik. Laiendades kunstlikku eestikeelset õpet tänases koolis, astume me sama reha otsa veelgi hoogsamalt, ja see ühiskondlik muhk ei parane niipea.
Võrreldes 2014. aastaga, kui ma selle loo kirjutasin, on kaks asja siiski paremaks läinud. Esiteks on sotsiaalteadlased jõulisemalt öelnud, et tänaste probleemide algpõhjus ei peitu keeleõppe väheses tõhususes, ehkki ka see on fakt, vaid selles, et eesti- ja venekeelsed lapsed kohtuvad alles ülikoolis ja kõik ei jõuagi sinna. Teiseks, venekeelsete perede valmisolek eestikeelseks õppeks on kasvanud ning ka eestikeelse elanikkonna hoiakud venekeelse elanikkonna suurema ühiskondliku kaasatuse suhtes on paranenud. See võimaldab liikuda selles diskussioonis selle hariduspoliitilise pimeduse juurest, millest ma rääkisin ja mille all selle arutelu algatajad kannatavad, edasi päris lahenduste otsimise poole.
Jah, Eesti hariduspoliitiline lõppeesmärk peaks olema üks Eesti kool, kus eesti- ja venekeelsed lapsed õpivad koos. Suure tähega Eesti kool. Kuidas seda teha? Üks erakond on pakkunud, et tuleks võtta vastu seadus, millega öeldakse selgelt ära, et ühel konkreetsel aastal lähevad eesti- ja venekeelsed lapsed ühte klassi ja ongi nii. Haridus ei toimi sellisel viisil. Igasuguseid seadusi on võimalik vastu võtta. Võime ju siin saalis otsustada, et Eesti vehklejate koondis saab 2020. aastal olümpiamängudel kuldmedali. Loodetavasti saab ka, aga mitte sellepärast, et selline seadus vastu võeti.
Seega, pidades meeles seda, et haridusprotsess on tulemuslik vaid siis, kui osapooled sellesse usuvad, on riigi küsimus järgmine: kuidas luua selline keskkond, milles nii eesti- kui ka venekeelsed lastevanemad soovivad panna oma lapsed sellesse kooli, kus eesti- ja venekeelsed lapsed õpivad koos? Ma ei mõtle siinkohal haridusliku infrastruktuuri korraldust, vaid küsimus on hoiakutes. Selleks on vaja leida konkreetsele haridusmudelile piisav ühiskondlik tugi. Neid mudeleid on teadlased tõepoolest palju arutanud ja neid on loodud, aga neile on vaja leida piisav ühiskondlik tugi.
Siin on juba räägitud eestikeelsete vanemate hirmudest ja see on täiesti aktuaalne küsimus. Eestikeelne vanem küsib täiesti õigustatult, kuidas on selline kool, kus koos õpitakse, tema lapse huvides. Venekeelne lapsevanem küsib õigustatult, kuidas on tagatud see, et selles koolis omandab tema laps vene keele emakeelena ja säilitab oma kultuurilise identiteedi. Reformierakonna esindaja on öelnud, et tegemist on kõrvalteemadega. Need ei ole kõrvalteemad, vaid reformi õnnestumise seisukohast kõige olulisemad küsimused, millele ei ole vaja ainult vastuseid, vaid ka usku, et need legitiimsed hariduslikud väärtused on kaitstud. Mudeleid on kindlasti mitmeid – eri piirkondades on need erinevad –, milliseid aineid, millises ulatuses ja kuidas õpetada. Kõik need küsimused vajavad arutelu.
Nüüd kokkuvõte. Mulle näib, et meil on lõpuks tekkimas võimekus sellel teemal kõneleda, ja see ei ole mitte vähetähtis. Nüüd vajab ühiskond konkreetsete mudelite läbiarutamist, et tekiks usk, et selline mudel või sellised mudelid on toimivad. Ma usun, et see on võimalik ning järgmisel valitsemisperioodil on võimalik neid ka järk-järgult rakendama hakata. Aga, head kolleegid, ma kutsun teid üles kuumal valimiseelsel perioodil oma poliitilise hübrisega, usuga enda kõikvõimsusesse, seda positiivset hoiakut mitte ära lõhkuma. Ühiskondlik võimaluste aken on avanemas, kasutame seda targalt. Aitäh!

12:21 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:21 Krista Aru
Härra juhataja! Austatud kolleegid! Head rahvaesindajad! Vabaerakonna fraktsioon toetab liikumist suunas, mis tähendab Eesti ühiskonnas tänaseni eksisteeriva kahe paralleelse kultuuriruumi eksisteerimise lõpetamist. See on Eesti ühiskonnale olnud väga raske aeg ja minu meelest on – nüüd ma ütlen küll oma isikliku arvamuse – kõik need arutelud, kus räägitakse, et miks seda varem ei tehtud ja kuidas me oleme hiljaks jäänud, teatud mõttes viljatud, sest igale asjale ja eriti sellisele suurele kultuurilisele muutusele on oma aeg ja oma koht. Soovimata siin pikalt peatuda oluliste suurte tõdede juures, on minu meelest vaja kogu selle protsessi juhtimisel eelkõige riigitarkust, sest riigimehelikkust on otsuse sündimiseks siia saali kogunenud, see on siin olemas. See, mida me vajame, on just nimelt riigitarkus. Kogu küsimusel on ju ajaloolised juured, ühiskondlik-poliitiline tähendus ja väga sügav inimlik aspekt. Me ei tohiks selliste suurte küsimuste lahendamisel mitte ühtegi nendest aspektidest ära unustada ja pigem peaksime vaatama sellises pikas, kaugemas vaates, et Eesti riik tervikuna, Eesti iseseisvus ja Eesti vabadus on need väärtused, mis on tegelikult siia ühiskonda antud ja mida see ühiskond peab kandma, ning neid peab teenima ka kogu meie keelepoliitika ja kogu meie hariduspoliitika. Me oleme väga nõus sellega, et küsimus ei ole ainult koolihariduses ja kooliõpetuse korralduses, küsimus on ka selle keele enda staatuses, keele enda maines, meie enda väärtustes ja meie enda hoiakutes.
On väga suur hulk praktilisi küsimusi, mis tuleb ka lauale tuua, kui on langetatud suur poliitiline otsus, ja ka need tuleb üle vaadata. Alates sellest, mis on õppevahendid, kas need on olemas, kas need on piirkondlikult sobivad, milline on piirkondlike eripärade ja vajaduste arvestamise võimalus, millest on ka ju täna juba palju räägitud. Kõige tähtsam teema on koolijuhid ja kooliõpetajad. Õpetajate küsimus on teravam, kui see tänastest aruteludest ja ettekannetest on kõlama jäänud. Õpetaja on see, kes neid hinnanguid ja väärtusi ning õpetamise kaudu ka meelsust kujundab. Kui me ei ole tänase päevani suutnud tegelikult seda õpetajate seltskonda, kes õpetab vene koolides ja peaks õpetama seal eesti keeles, piisavalt ette valmistada, siis me peame seda ka tunnistama.
Üks võimalus, mida tuleb julgelt sellise protsessi käivitamisel kaaluda ja mis tuleb läbi mõelda, on kindlasti erasektori kaasamine. Kui me suudame eraettevõtjad, eraalgatuse siia kaasata, näidata neile selle huvi ja hea tulemuse olulisust, siis on õnnestumine paremini tagatud, kui üksinda ainult seadusandlikku poolt korraldama ja korraldusi ellu viima jäädes. Riigi rahaline tugi peab ilmselt olema, see peab olema aus ja õiglane ning peab vastama ka vajadustele, see ei saa olla riigi sümboolne tugi, et me toetame ja anname näpuotsaga. Korraldades ümber kogu koolihariduse, ka alushariduse, ei tohiks me ikkagi ära unustada ka hargmaisusest tulenevat keeleküsimust, on see siis eesti diasporaa või need lapsed, kes tulevad vanematega Eestisse tagasi. Ka nemad vajavad eestikeelset õpet ja seda eestimeelses vaimus.
Seega, kui me langetame sellise otsuse siin saalis – ma loodan, et me langetame –, siis kutsun meid kõiki üles riigitarkusele, sellele, mida osati Eestis leida ja ellu viia juba aastal 1919. Aitäh!

12:26 Esimees Eiki Nestor
Oudekki Loone, palun!

12:26 Oudekki Loone
Head kolleegid! Peale selle, et ma olen selle Riigikogu lihtliige, olen ma ka Eesti-Itaalia parlamendirühma president ja ma tahaksin selles diskussioonis jagada üht suurepärast keele-, kultuuri- ja majanduspoliitika kogemust Lõuna-Tiroolist. See põhjus, miks Lõuna-Tiroolis elavad saksakeelsed ja saksa kultuuriruumi kuuluvad inimesed avastasid pärast esimest maailmasõda, et piirid olid liikunud üle nende, oli täiesti teistsugune kui see, miks Eesti venekeelsed inimesed avastasid aastal 1991, et piirid olid liikunud üle nende, aga praktiline tulem oli samasugune. Peamiselt itaaliakeelsesse riiki tekkis saksakeelne ning tugevalt alpi ja austria kultuuriga enklaav. Sel ajal, kui Itaalias oli autoritaarne võim, püüti seda piirkonda kultuuriliselt assimileerida, kuni selleni, et inimeste perekonnanimesid muudeti, kohtade nimesid muudeti, arhitektuuri muudeti. Pärast teist maailmasõda leppisid Itaalia ja Austria küll kokku saksakeelse elanikkonna kaitses, aga seda ei viidud väga efektiivselt ellu, kuni olukord jõudis selleni, et kuuekümnendatel oli Lõuna-Tiroolist saamas terroristlik paik. ÜRO Peaassamblee võttis vastu

kaks resolutsiooni Lõuna-Tiroolis toimuva kohta. Kõik kartsid, et sellest saab uus Baskimaa, et sellest saab igaveseks selline tugevalt pingeline koht.
Aga päris nii ei läinud. Kahel põhjusel. Üks nendest põhjustest on see, mida üks minu tuttav on kirjeldanud niisuguste sõnadega: "Ma mäletan seda aega. Seitsmekümnendatel käisime perekonnaga Lõuna-Tirooli kõige põhjapoolsemas osas suusatamas. Oli tunne, nagu oleksime välismaal. Inimesed rääkisid ainult saksa keelt, itaaliakeelseid ajalehti oli võimatu leida, hotelliomanikud ja -külalised olid ainult austerlased ja sakslased, aga keegi ei kohelnud meid põlgusega, keegi ei pidanud meid reeturiteks, keegi ei pidanud meid sissetungijateks." Itaalia- ja saksakeelsed elanikud said kõigele vaatamata omavahel läbi. Kõigele vaatamata ei olnud seal rahvuslikku vaenu, täpselt nii nagu ei ole ka Eestis, kus kõigele vaatamata saavad eestikeelsed ja venekeelsed inimesed omavahel läbi. Sellest põhimõttest lähtuvalt Itaalia riik otsustas, et see vahend ei ole mitte keelepoliitika, mitte see, et nad suruvad koole itaaliakeelseks, küsimata nende inimeste käest, mis on nende tahe, vaid nad võtavad kasutusele majanduspoliitika. Nad võtavad regiooni – see oli pigem selline mahajäänud regioon – ja teevad sellest Itaalia kõige edukama, majanduslikult õitsva paiga. See läks neil korda.
Kaheksakümnendateks aastateks oli terrorism täielikult minevik. Täna räägivad kõik seal itaalia keelt, kõik räägivad saksa keelt ka. Mingit küsimust ei ole, kas lasteaed peaks olema itaalia keeles. Lasteaed on saksa keeles, kool on saksa keeles, aga kõik valdavad itaalia keelt.
Palun lisaaega!

12:30 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega.

12:30 Oudekki Loone
Kunagistest pingetest on jäänud mõned mälestused: needsamad fašistliku arhitektuuri näidised, mis on täiesti võõrad sellises tüüpilises alpi keskkonnas. Need arhitektuurimälestised tähistavad ja jäävadki itaaliakeelsele kogukonnale ja saksakeelsele kogukonnale tähistama täiesti erinevaid asju. Ühele tähistab see võõrvõimu ja pealesurumist, teisele tähistab see teadmist, et demokraatlikus ühiskonnas, kui me austame üksteist, me saame neist asjadest üle. Ühed mäletavad, kuidas nemad põhjustasid ebaõiglust, teised mäletavad, et nad jäid alles. Need on erinevad ajalookäsitlused, aga need saavad koos olla.
Lõuna-Tirool on Euroopa üks kõige paremaid, võib-olla isegi maailma kõige parem näide integratsiooni kohta. See on miski, millest, ma arvan, Eesti võiks eeskuju võtta. Me vaatame täna, milline on inimeste tahe. Ma vaatasin 2016. aasta Saar Polli uuringut. Enamik meie venekeelseid inimesi leiab, et kuni põhikoolini võiks õpe olla ikkagi vene keeles. Kas eesti keelt õpitakse võõrkeelena või on koolis keelekümblus, selles asjas arvamused lahknevad, mõned eelistavad võõrkeelena õppimist, mõned mõtlevad, et see võiks olla kooli otsustada. Ka olemasolevale 60 : 40 süsteemile (gümnaasiumis on 60 : 40) on suhteliselt tugev toetus. Sellisele absoluutsele eestikeelsele õppele üleminekule toetust ei ole. Selle pealesurumine viib Itaalia kuuekümnendate aastate stsenaariumi juurde. Seda ei ole vaja.
Ma teen ettepaneku mõelda korraks, et võib-olla selle keele juurde, selle *lingua franca* juurde, selle juurde, et tegelikult on meil mugav, kui me kõik räägime eesti keelt, olekski võib-olla mõtet minna ringiga. Investeerime sellesse piirkonda. Ka Ida-Virumaa on imeilus, rääkimata sellest, et sealt tuleb juba praegu väga märkimisväärne osa Eesti SKT-st. Erisused maksupoliitikas. Inimesed, kes tunnevad, et see on üks kõige õitsvamaid paiku. Keel õpitakse ära, keel on *lingua franca*, keel ei ole niivõrd oluline kui kõik muu, mis me siin teeme. Inimesed tegelikult tahavad keelt õppida küll. Tekitame olukorra, kus see tuleb loomulikult, tekitame olukorra, kus inimesed isegi ei mõtle, et aga äkki keegi tahab mult minu kultuuri ära võtta. Kohe, kui see mure läheb maha, kohe, kui nähakse, et majanduslikult minu eest hoolitsetakse, majanduslikult on mul siin tulevikku, ei ole ka seda, et ma pean õppima inglise keeles, sest nagunii ma siin tööd ei saa. Ei ole niimoodi. Tuleb võtta maha hirm selle ees, et minu kultuur võetakse minult ära. Ma arvan, et meie siin saalis mäletame veel kõik seda hirmu. Meie oma riigis ei peaks seda mitte kellelegi tekitama. Aitäh!

12:33 Esimees Eiki Nestor
Sven Sester, palun!

12:34 Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Vaatasin, kui mu hea kolleeg Jürgen Ligi pühendas 90% oma ajast vormile ja 10% sisule. Mina püüan vormile pühendada 10% ja sisule 90%. Võib-olla eelkõneleja kohta, kes ausalt öeldes tekitas üllatust. See on nüüd vormi poole pealt. Tegemist oli fraktsioonide esindajatega ja ka Oudekki Loone esindas Keskerakonna fraktsiooni ning tema sõnumina tuli selgelt välja see, et Eesti Keskerakond ei toeta täielikule eestikeelsele õppele üleminekut, seda pole vaja. Kindlasti on huvitav kuulda hiljem peaministri käest, kas see vastab tõele, aga ju siis vastab, kui fraktsiooni esindaja nii ütles. Vormi poole pealt – nagu ma ütlesin, 10% – peatuks korra sellel emotsionaalsel ja mulle tundub, et isegi mingil määral füüsilisel valul, mis Reformierakonda valitseb. Kui ma enne ütlesin, et 90% räägitakse vormist ja 10% sisust, siis mingil põhjusel räägitakse vaid sellest, kes millal selle temaatikaga alustas, kes kui palju on sellel teemal rääkinud, ja seda poolt, mida tahetakse kuulda, et millised on mõtted ja kuidas edasi minna, me paraku eriti ei kuule.
Aga nüüd natukene teemast. Miks üldse on vaja täna seda teemat üleval hoida ja miks selle teemaga on vaja edasi minna? Isamaa on olnud üks neid erakondi, kes on 60 : 40 nõude kehtestamise initsiaatorina kunagi laua taga olnud. Me seda ei eitagi. Täna me nendime, et need otsused ei ole töötanud, need ei ole töötanud sellel tasemel, nagu me oleksime eeldanud. Mulle meeldis Hans H. Luige mõte mõni aeg tagasi, võib-olla üks kuukene tagasi, kui ta televisioonile ütles, et üks töid, mida ka ajakirjanikud oleksid võib-olla pidanud tegema 27 aastat tagasi, on see, et oleks pidanud poliitikuid tugevamalt survestama eesti keelele üleminekul, täielikul eesti keelele üleminekul. Siis me ei räägiks täna nendel teemadel, millest me räägime.
Kui me võtame vastu otsuse ja lepime kokku selles, et see on meie prioriteet – mulle tundub, et mitmed erakonnad siin parlamendisaalis on siiski tõdemas, et me ei saa nii jätkata –, siis on meil vaja kokku leppida teatavad raamid, millise aja jooksul see toimub, millised on finantsvahendid, mida me peame tegema selleks, et need, kes õpetavad, oleksid võimelised õpetama, sest muidu õpilased ei ole võimelised õppima jne. Selleks on vaja teatavat poliitilist kokkulepet. Kui ma vaatan erakondade positsioone, siis olukord on nibin-nabin. Järgmiste valimiste järgne positsioon näitab, kas ikkagi on see enamus, kes on valmis seda sammu tulevikus tegema.
Aga miks me seda siis teeme, miks on seda vaja teha? Head kolleegid, kes te leiate, et seda sammu ei peaks tegema! Vaadake, milline tänane olukord on. Sellest rääkisid eelkõnelejad ja sellest on viimastel nädalatel järjest rohkem ja rohkem ka debativoorudes räägitud. Mina olen oma artiklites toonud välja just peamiselt majandusliku poole. Muukeelne elanikkond ei ole eestikeelses inforuumis võrdsetes konkurentsitingimustes. See on paratamatus. Nad ei oska eesti keelt, neil ei ole võimalik isegi teatavatele töökohtadele kandideerida. See on reaalsus, rääkimata sellest, et me oleme erinevates inforuumides, erinevates sotsiaalsetes ruumides, erinevates kultuuriruumides. Meil ei ole võimalik isegi omavahel kokku minna, sest meil ei ole kokkupuutepunkti, ei ole ühist keeleruumi. Ma arvan, et on mõistlik, et me ei räägi täna mitte koolidest, vaid räägime juba lasteaedadest.
Mult on küsitud: "Sven, kas sina oled valmis, et sinu laps on ühes klassis koos vene perekonnanimega ja vene keelt kõneleva lapsega?" Muidugi olen. Mis tähtsust sellel on, kas on tegemist Sidorovi või Sesteriga? Tegelikult ka. Ei saa vaadata perekonnanimede järgi seda, millisesse kooli üks või teine ... Paluks lisaaega!

12:38 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega, palun!

12:38 Sven Sester

Ei saa lähtuda perekonnanimest, võttes vastu otsust, millises koolis laps käib.
Ma annan endale aru, et üleminek ei saa toimuda ühe aastaga. See ei ole võimalik, lihtsalt ei ole võimalik. Meil ei ole täna õpetajaid, selleks et eesti keeles vajalikul tasemel õpetada. Kui me teeme lihtsalt käsu korras otsuse, siis suure tõenäosusega võibki juhtuda nii, nagu ka Helir-Valdor on kirjeldanud oma varasemates artiklites, et ühel hetkel hakkab võib-olla kannatama kogu klass, sest üht või teist inimest aidatakse järele. Järelikult me peame mõtlema sellele kompleksselt. Aga täna ei saa me nentida, et see teema ei ole aktuaalne. See teema on tõesti aktuaalne.
Nii et ma veel kord tänan kõiki selles debatis osalejaid. Ma loodan ka, et härra Jürgen Ligi pühendub tulevikus rohkem sisule, mitte sellele vormile, et kes millal alustas, mis kuupäeval alustas ja kui palju

rääkis, vaid et ta räägiks sellest, kuidas me saame ühiselt edasi minna, millised on meie ühised kogemused, millised on meie ühised eesmärgid ja kuidas tegelikult reaalselt need peale valimisi ellu viia. Aitäh teile!

12:39 Esimees Eiki Nestor

Protseduuriline märkus kõigepealt täiskogu juhatajalt: Keskerakonna fraktsiooni sõnavõttu kasutas Aadu Must, Oudekki Loone kasutas Oudekki Loone sõnavõttu. Maris Lauri, palun!

12:40 Maris Lauri

Hea istungi juhataja! Head kolleegid, kes saalis on! Loodetavasti mõned veel vaatavad pilti kuskilt monitorist. Mina tahan rääkida kogemusest. Siin saalis on vähe inimesi, kes on pärit Ida-Virumaalt, ja veel vähem on neid inimesi, kes on käinud sealses eestikeelses koolis. Mina olen ja kolleeg Aivar Surva on. Meie kool, mis oli piirkonna üks vanemaid töötavaid koole, on praeguseks muutunud. Ma ei tea, kas tuleb öelda, et ta on kakskeelne kool. Ei ole, ta on eestikeelne kool. Ometigi on 1. klassis pooled lapsed pärit venekeelsetest peredest ja pooled eestikeelsetest peredest. Ühel hetkel need lapsed õpivad koos, siis kui vene peredest pärit lapsed on eesti keele selgeks saanud. Terve meie kool tantsib rahvatantse, käib laulukoorides. See on eesti kool, mis siis, et suur osa õpilasi on pärit vene peredest.
Miks ma seda räägin? Aga sellepärast, et ikka ja jälle tekib mul tunne, et võetakse sõna asjade ja olude teemal, mida päris täpselt ei teata ega tunta. Vene emakeelega lapsed õpivad eesti koolis ja mitte ainult Kohtla-Järvel, vaid ka Jõgeval, Tallinnas, igal pool. Mingitel põhjustel on ka selliseid olukordi, kus lihtsalt enam ei ole venekeelset kooli ja nad käivad eestikeelses koolis. See ei ole kuskil suurt kisa ega kära tekitanud. Tallinnas millegipärast aeg-ajalt tekitab, rohkem küll poliitikute poolt, aga sellest natuke hiljem. Siis on lapsed, kes käivad keelekümbluskoolis. Võib-olla väga paljud ei tea, aga osa vene vanemaid ei taha panna lapsi keelekümbluskooli. Sellel on väga kummalisi ja huvitavaid põhjuseid. Üks on selline, et millegipärast arvatakse, et kui panna laps eestikeelsesse kooli, siis tema vene kultuuritaust säilib, aga kui panna keelekümbluskooli, siis ei säili. Või ka see arvamus, et keeletase, mis seal omandatakse, on liiga nõrk. Siis käib terve hulk lapsi venekeelses koolis. Milline valik konkreetselt langetatakse, sõltub väga palju perest, aga seal on kahjuks tekkinud ka teatud mustrid. Lisaks n-ö geograafilistele võimalustele, sellele, kas kooli on või ei ole, on see seotud ka sellega, milline on vanemate haridustase. Ja on ka poliitilised põhjused, on teadmatus ja poliitiline ärakasutamine, mingitel juhtudel, ma ütleksin, isegi kuritegelik ärakasutamine poliitiliste mängude tõttu.
Mis on puudu, et need lapsed, kes käivad venekeelses koolis või, kahju öelda, vahetevahel kehva kvaliteediga keelekümblusklassis, ei saa eesti keelt selgeks, ja mispärast nende edasine elukäik võib-olla ei ole nii hea, kui ta võiks olla? Miks nad ei saa õppida korralikult eesti keelt olukorras, kus see võiks ju võimalik olla, ja miks nad ei tule eestikeelsesse kooli? Ida-Virumaal on põhjus lihtne: eestikeelseid koole on natuke vähe. Tõesti on olemas see risk, et kui kooli tuleb liiga palju venekeelseid lapsi, siis eesti keel kaob ära või eesti vanemad kardavad, et see mõjub kultuurile halvasti.
Palun lisaaega!

12:45 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

12:45 Maris Lauri

Sellega tuleb tegeleda, ka lastevanematega tuleb rääkida ja seda tuleb arvestada. Nagu ma ütlesin, minu koolis on pooled lapsed venekeelsed, rohkem ei tihka võtta. Tulijaid oleks, aga rohkem lihtsalt ei tihka võtta.
Aga puudu on minu arvates poliitikute antud selge signaal, et ühel hetkel tuleb siiski hakata käima eestikeelses koolis. Ühel hetkel vene kool kui selline kaob ära. Olgem ausad, Eesti riik ei suuda ülal pidada kakskeelseid koolisüsteeme, valmistada ette õpetajaid ka venekeelsetele koolidele. Olukord õpetajatega venekeelsetes koolides on tegelikult hullem kui eestikeelsetes koolides, seal on õpetajate puudus suurem. Me võime küsida, mis saab nendest olemasolevatest venekeelsetest õpetajatest. Ka nendel on olemas võimalus. Ma olen veendunud selles, et kui vanemad on nõus ja lapsed on nõus, siis on loomulik, et venekeelne laps õpib ka oma emakeelt ja oma kultuuri. Miks mitte nii, nagu meie seadused tegelikult võimaldavad, et kui on piisavalt huvilisi ja omavalitsusel on tahet, siis võib nii õppida ka soome, rootsi või saksa keelt, pakkuda lastele õppimiseks emakeelt. Nii et õpetamise võimalusi on.

Kindlasti peavad sellised metoodikad ja lahendused olema paindlikud, aga seda signaali on vaja, on vaja tahet. Kurbloolisus on selles ja põhjus, mispärast see vaidlus siin käib, on see, et osa omavalitsusi sõdib sellele elu eest vastu. Osa omavalitsusi, mida juhivad, jah, valdavalt ühte erakonda, Keskerakonda kuuluvad juhid. Tahet on ja ma ütleksin, et venekeelsetel vanematel on seda tahet rohkem, kui tahetakse tunnistada. Aga annaks selle signaali ja hakkaks tegelema, intensiivselt. Ma olen seda meelt, et tõesti, oli mis oli, olid olud, olid n-ö arusaamad, aga minevikus ei ole mõtet enam urgitseda, teeks asja ära. Aitäh!

12:47 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Neljapäevane istung on lõppenud. Peatse kohtumiseni! Edu töös ja isiklikus elus!

Istungi lõpp kell 12.48.